

NEMOKAMAS DARBAS NAMUOSE

Nacionalinio reprezentatyvaus Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimo ataskaita

Dr. Giedrė Purvaneckienė, Jurgita Pečiūrienė, dr. Irena Stonkuvienė, dr. Rūta Žiliukaitė

Vilnius,

2024

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

**Lietuvos moterų
lobistinė organizacija**

Didžiąją dalį nemokamo darbo namuose, taip pat ir priežiūros darbo, atlieka moterys. Dėl to jos dažniau nei vyrai susiduria su problemomis derinant darbo ir šeimos pareigas, dėl to kenčia jų karjera, o taip pat jos turi mažiau laiko laisvalaikiui, tobulėjimui. Tokia padėtis yra praktiškai visose šalyse. Skiriasi tik kokiomis dalimis tas darbas pasidalijamas tarp moterų ir vyrų, o taip pat valstybės (savivaldybių) pagalbos, kuri palengvina priežiūros darbus, kiekiu.

Lietuvos moterų lobistinė organizacija 2024 metais įgyvendino Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos projektą „Moterų ir vyrų priežiūros pareigų skirtumo mažinimas“, kurio tikslas – pasitelkus analitines, švietėjiškas, informacines ir advokacines veiklas šviesti visuomenę moterų nemokamo priežiūros darbo tema, viešinti analitinę informaciją, pagrįstą faktais ir duomenimis, apie moterų nemokamą darbą, keisti visuomenės požiūrį į jį.

Vienas iš projekto uždavinių buvo - nustatyti realią nemokamo darbo padėtį (pareigų pasiskirstymą, sunkumus, išorinę pagalbą) Lietuvos namų ūkiuose. Siekiant užsibrėžto uždavinio įgyvendinimo buvo atliktas kiekybinis nacionalinis reprezentatyvus gyventojų nuomonės tyrimas “Nemokamas darbas namuose”, kurio rezultatai pateikiami šioje ataskaitoje.

Namų ūkio darbų ir priežiūros (globos) pasidalijimas tarp lyčių: mokslinės literatūros analizė

Nepaisant visuotinės lyčių lygybės deklaracijos ir progresyvių socialinių pokyčių, moterys vis dar prisiima didesnę naštą atliekant namų ruošą, prižiūradamos vaikus ir pagyvenusius šeimos narius. Tyrimai¹ rodo, kad šis nelygus pasidalijimas yra susijęs su daugeliu veiksnių, tokių kaip tradiciniai lyčių vaidmenys, socialinės normos ir lūkesčiai, darbo rinkos struktūra, darbdavių požiūris, valstybės politika ir t.t. Kai kurie tyrėjai (Dernberger & Pepin, 2020; Sullivan, 2021; Szelewa & Polakowski, 2023 ir kt.) mano, kad XX a. įsibėgėjusi „lyčių revoliucija“ jei nesustojo, tai bent jau smarkiai sulėtėjo. Stebint šį sulėtėjimo procesą išryškėja skirtumai tarp šalių. Pasak O. Sullivan (2021), laikui bėgant lyčių nelygybė namų ūkio darbų ir priežiūros pasidalijimo srityse palyginti smarkiai mažėjo šalyse, kuriose vis dar yra nemaža santykinė lyčių nelygybė, ir susilpnėjo tose šalyse, kuriose moterų ir vyrų laikas, skiriamas namų ruošos darbams jau tapę lygesniais. Mokslininkas, remdamasis Goldscheider et al. (2015), teigia, kad tam tikrose šalyse įstrigusi pažanga siekiant lyčių konvergencijos, susijusi su lyčių revoliucijos „antrosios pusės“ įgyvendinimu. Per pirmąją šios „revoliucijos“ pusę moterys pradėjo dirbti apmokamą darbą, o antrojoje pusėje vyrai nors ir įsitraukė į namų ruošos ir priežiūros darbus, tačiau vis dar nesugeba kompensuoti tarp jų ir moterų buvusio atotrūkio. B.N. Dernberger ir J.R. Pepin (2020) nuomone, bent jau Jungtinėse Amerikos Valstijose visuomenės ir atskirų šeimų pakitusį tradicionalistinį požiūrį labiau galima sieti su daugiausia ekonominių kriterijų padiktuotu lyčių lankstumu įsitraukiant į darbo rinką, nei su lyčių lygybe. Tą galbūt būtų gali paaiškinti ekonominių derybų teorija, tvirtinanti, kad darbo pasidalijimas yra lyčiai neutralus procesas, besiremiantis

¹ Išsamesnei analizei pasirinkome naujausius ir aktualiausius pastarųjų penkių (2019 – 2024) metų užsienio mokslininkų, tarptautinius lyginamuosius (EIGE) bei Lietuvos mokslininkų tyrimus.

ekonominiais veiksniais: ekonominiai ištekliais ir ekonomine priklausomybe (Dominguez-Folgueras, 2022). Tačiau šią teoriją, teigiančią, kad moterys ir vyrai porose derasi dėl to, kas atliks mažiau namų ruošos darbų ir laimi ekonomiškai labiau galingas partneris, paneigia nemažai tyrimų (Couprie, 2020; Sullivan, 2021 ir kt.). Daugeliu atvejų net ir tose porose, kuriose moteris uždirba tiek pat arba daugiau nei jos partneris vyras, moteris ir toliau atlieka daugiau namų ruošos ir vaikų priežiūros darbų nei jos partneris. N. Reich-Stiebert, ir kt. (2023) teigimu, lyčių nelygybės ir jos pasekmių skirtumai būtų dar ryškesni, jei atkreiptume dėmesį ne tik į fizinį (t. y. faktinį namų ruošos darbų atlikimą arba vaikų priežiūrą), bet ir kognityvinį (t. y. mąstymo, planavimo, organizavimo ir t. t.) moterų nemokamo darbo aspektą. Juolab kad atlikti tyrimai rodo, jog lyčių nelygybė protinio darbo srityje taip pat gali turėti neigiamų pasekmių moterų gerovei ir psichikos sveikatai.

Būtent neigiamas lyčių nelygybės pasekmes namų ruošos ir priežiūros srityje akcentuoja dauguma tyrimų. Pažymima, kad moterys, atliekančios didžiąją dalį namų ruošos ir vaikų priežiūros darbų dalį, ypač tos, kurios praleidžia laiką ne darbo rinkoje, kol yra motinystės atostogose arba dirbančios ne visą darbo dieną, turi mažiau galimybių plėtoti savo darbo įgūdžius ir patirtį. Tai gali neigiamai paveikti jų karjerą (Sullivan, 2021). A. Casarico ir kt. (2023), remdamiesi savo ir kitų mokslininkų tyrimų analize, teigia, kad tėvystė beveik nepaveikia tėvų darbo rinkos rezultatų, o motinos sumažina dalyvavimą darbo rinkoje, darbo valandų skaičių ir patiria valandinio darbo užmokesčio sumažėjimą. Pasak tyrėjų, šis neigiamas poveikis nėra trumpalaikis, o išliekantis visą moterų gyvenimą ir yra būdingas daugeliui šalių, nepriklausomai nuo šeimos politikos skirtumų.

Vis tik, teigti, kad valstybių šeimos politika nedaro jokios įtakos lyčių nelygybės srityje, negalima. Nors moterų ir vyrų nemokamo darbo pasidalijimo disbalansas išlieka, tačiau ten kur vaikų priežiūros sistema nėra išvystyta, jis žymiai didesnis (Casarico et al, 2023; Chłoń-Domińczak et al, 2024; Kim & Choi, 2023 ir kt.). Be to, į lyčių nelygybės ratą įjungiami dar daugiau moterų. Nesant pakankamai vaikų priežiūros ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų arba joms trūkstant lėšų, į vaikų priežiūrą yra įtraukiamas neformalus socialinis ratas: draugai, kaimynai, seneliai. Antai A. Chłoń-Domińczak et al, (2024) tyrimai atskleidžia, kad didėjanti neoficialios 3-5 metų amžiaus vaikų priežiūros aprėptis siejama su didesniu lyčių užimtumo skirtumu tarp 50-64 metų amžiaus moterų. Tikėtina, kad tai susiję su tuo, jog neoficialią priežiūrą dažnai teikia močiutės, o kai kurios moterys priešpensiniame amžiuje nusprendžia mažinti savo įsitraukimą į darbo rinką, taip didindamos lyčių užimtumo skirtumus. Namuose darbų krūvis joms, deja, nesumažėja.

Tyrimai (pvz., Pinho & Gaunt, 2024), kuriuose nagrinėjama namų ūkio darbų ir vaikų priežiūros pasidalijimo tarp partnerių ir biologinių esencialistinių įsitikinimų sąsajos, atskleidžia, kad dalyviai, kurie buvo mažiau linkę pritarti biologiniams esencialistiniams įsitikinimams, jog skirtingas pareigų pasidalinimas nulemtas biologinių lyčių skirtumų, ne tik išreiškė daugiau egalitarinės lyčių ideologijos nuostatų, bet ir išties labiau dalinosi pareigomis. Vis tik, egalitarinių nuostatų turintys vyrai buvo dažniau linkę dalintis vaikų priežiūros, nei namų ūkio darbus. Nors, pasak T. Koster ir kt. (2022), nepaisant to, jog vaikų priežiūra gali būti traktuojama pozityviau nei namų ruošos darbai, t. y. teikianti daugiau malonumo, džiaugsmo ir esanti naudingesnė, jų tyrimas atskleidžia, kad namų ūkio darbo pasidalijimo teisingumas vertinamas atsižvelgiant į bendrą darbo krūvį, o ne atsietai nuo kitų darbo rūšių. Ir moterų, turinčių daugiau pareigų nei vyrai, neteisingumo asociacijos yra stipresnės nei vyrų.

Per COVID-19 pandemiją ir po jos pasirodė daugybė tyrimų susijusių su namų ūkio darbų ir vaikų priežiūros pasidalijimu tarp moterų ir vyrų dirbant nuotoliu. Nors su pandemija susijusio karantino metu kai kuriose šalyse buvo fiksuojamas tam tikras lyčių nelygybės dalijantis namų ruošos, o ypač vaikų priežiūros, srityse sumažėjimas (Zamberlan et al, 2021), vis tik dauguma tyrimų (Del Boca et al, 2020; Kim, & Choi, 2023; Petts et al, 2021; Zamarro & Prados, 2021 ir kt.) rodo, kad ir tuomet pagrindinė šių pareigų našta teko moterims. Būtent moterys dirbdamos namuose patyrė daugiau perdegimo bei darbo–namų konflikto požymių lyginant su vyrais (Bakarich et al., 2022; Stefanova et al., 2021).

Kaip pažymi Liuksemburgo socioekonominių tyrimų instituto mokslininkės/ai (Blaise et al, 2024), nepaisant lyčių trajektorijų suartėjimo, moterims vis dar tenka pagrindinė namų ruošos našta, kurią nelengva suderinti su kitais asmeniniais ir darbiniais įsipareigojimais. Šeimyniniai sukrėtimai, pasak tyrėjų, veikia kaip lūžio taškai, kai poros iš naujo derasi dėl darbo pasidalijimo, o tai dar labiau didina lyčių nelygybę. Pažymint, kad vienas šių lūžio taškų - vaikų gimimas ir auginimas susilaukia nemažai mokslo visuomenės ir politikos formuotojų dėmesio, siūloma daugiau dėmesio atkreipti į kitų šeimos įvykių poveikį. Prie pastarųjų galima priskirti ilgalaikę neformalią priežiūrą (globą)², teikiamą vyresnio amžiaus ir/ ar neįgaliesiems artimiesiems.

Visuomenės senėjimas yra vienas iš ryškiausių šiuolaikinių demografinių pokyčių, keliantis daugybę socialinių, ekonominių ir sveikatos priežiūros iššūkių visame pasaulyje. Lietuva, be kita ko, susiduria ir su migracijos keliamomis problemomis, kuomet dažniausiai išvyksta jauni darbingi asmenys, kurių pagyvenusiems artimiesiems neretai reikalinga pagalba (Budginaitė-Mačkinė, 2020; Junevičienė, 2020). Net ir vadinamose gerovės valstybėse (pvz., Švedija), susiduriant su ilgalaikės neformalios priežiūros (globos) iššūkiais vis dažniau kalbama apie „refamilializaciją“, kitaip tariant, didėjančią priklausomybę nuo šeimos narių, kuriems tenka didžioji dalis pagyvenusių ir (arba) neįgalių žmonių priežiūros (Vicente et al., 2022). Kaip pažymi E. J. C. Josten ir kt. (2024), sprendžiant socialines ir ekonomines visuomenės senėjimo problemas, dažnai susiduriama su iš pažiūros prieštariniais politikos tikslais. Viena vertus, politikos formuotojai skatina neformalią priežiūrą (globą) – nemokamą šeimos narių, draugų ar kaimynų teikiamą pagalbą - siekiant palengvinti valstybės sveikatos priežiūros išlaidas. Kita vertus, norima padidinti darbo jėgos dalyvavimą darbo rinkoje didinant pensinį amžių ir skatinant užimtumą. Taigi, sveikatos priežiūros ir darbo rinkos politika konkuruoja dėl žmonių laiko. Kaip rodo dauguma pastarųjų penkių (2019 -2024) metų tyrimai ir jų pagrindu parengti mokslo darbai, konkuruojant šioms sistemoms dažniausiai nukenčia konkretūs asmenys, teikiantys neformalią ilgalaikę globą savo artimiesiems. Ypač jei tiek bendra pagyvenusių žmonių globos sektoriaus politika, tiek socialinio darbo organizatoriai, kaip formalių socialinių paslaugų institucijų atstovai, remdamiesi jų atstovaujamos įstaigos nustatyta paslaugų teikimo tvarka ir taisyklėmis, neformalius globėjus traktuoja tik kaip išteklius. Tai lemia, kad rūpestis globėjo gerove yra nežymus arba jo visai nėra (Junevičienė, 2020, p. 169).

² Nors Lietuvos mokslininkų tyrimuose dažniau vartojamas terminas „ilgalaikė neformali globa“ arba tiesiog „globa“, savo tyrime pasirinkome tarptautiniuose tyrimuose dažnesnę sąvoką „neformali ilgalaikė priežiūra“ (angl. *informal long-term care*), akcentuodamos, kad „ilgalaikė priežiūra“ yra tarsi skėtinė sąvoka (Junevičienė, 2020), apimanti ir globą.

Nors kai kurie tyrėjai, pažymėdami, kad ilgalaikė neformali priežiūra (globa), yra be galo sunkus ir atsidavimo reikalaujantis procesas, atskleidžia teigiamą poveikį globėjams, apimantį jų asmeninį augimą, gerėjančius santykius, moralinį pasitenkinimą, prasmės jausmo išgyvenimą ir t.t. (Charenkova, 2022; Zwaret al., 2023), kur kas dažniau įžvelgiama neigiamos neformalios priežiūros (globos) prižiūrintiems asmenims pasekmės. Kaip rodo įvairiose šalyse atlikti tyrimai, ilgalaikė artimųjų priežiūra (globa) gali neigiamai paveikti pačių globėjų sveikatą. Jiems / joms padidėja stresas, nerimas ir fiziniai negalavimai (Bom & Stöckel, 2021; Lindeza et al. 2024; Stanfors & Jacobs, 2023). Išryškėja ir neigiami socialiniai bei ekonominiai padariniai. Neformali vyresnių ir / ar neįgalių asmenų priežiūra (globa) gali apriboti globėjų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime ir finansinį stabilumą (Casella Carbó & García-Orellán, 2021), jiems sunkiau suderinti darbo ir asmeninio gyvenimo įsipareigojimus, įsidarbinti ar tęsti studijas (Vicente ir kt., 2022). Minėtosios problemos tampa tuo aštresnėmis, kuo priežiūrai skiriama daugiau laiko. J. Bom ir J. Stöckel (2021) nustatė, kad didžiausią neigiamą poveikį patiria asmenys, kurie prižiūri artimuosius daugiau kaip 20 valandų per savaitę, ir tie, kuriems tenka dviguba našta – priežiūra (globa) ir darbas visą darbo dieną. Šis ir kiti tyrimai (Canta et al, 2024; Casella Carbó & García-Orellán, 2021, Lindt et al, 2020; Stanfors & Jacobs (2023), Vicente et al, 2022, Zygouri et al, 2021) rodo, kad būtent moterys daugiau valandų neformaliai rūpinasi daugiau priežiūros (globos) sričių, atlieka kitokias užduotis (pvz., susijusias su asmens higiena) nei vyrai, yra į jas labiau emociškai įsitraukę, turi mažiau laiko atsigausti, gauna mažiau pagalbos iš formalios priežiūros (globos) institucijų ir platesnio neformalios priežiūros (globos) tinklo ir t.t.

Įtakos turi ir kultūriniai veiksniai bei lyčių stereotipai (Elyan et al, 2024; Kadi et al, 2024; Kwak et al, 2021; Zygouri et al., 2021; Zwar et al, 2024 ir kt.). I. Zygouri ir kt. (2021) teigimu, nors prierašumas, abipusiškumas, užuojautos jausmas ir pareiga teikti priežiūrą (globą) yra bendri tiek moterų, tiek vyrų motyvai, būtina akcentuoti jų sąsają su kultūriniais imperatyvais, susijusiais su pareigingo sutuoktinio, vyro, dukters, sūnaus įvaizdžiais, padedančiais išsaugoti socialinę ir šeimos harmoniją. Pasak tyrėjų, šie motyvai labiau papildo vyrų vyriškąją tapatybę, suteikdami jiems papildomą socialinį pripažinimą, o moterims neturi tokios stiprios įtakos, nes jie tik palaiko globėjišką moterišką tapatybę, nesuteikdami jokio papildomo įvertinimo, išskyrus tą, kuris susijęs su jau esamu jų lyties vaidmens pripažinimu.

Tyrimai atskleidžia, kad socialinėje ir ekonominėje plotmėse moterys, teikiančios neformalią ilgalaikę priežiūrą (globą), taip pat nukentčia labiau nei tokią priežiūrą teikiantys vyrai. Nors dažniau išskiriamos skurdesnės ir (arba) į šeimos tradicijas labiau orientuotos šalys, net ir šalyse, atrodytų, sėkmingai įgyvendinančiose lyčių lygybės politiką, vyresnių asmenų priežiūros skirtumai tarp lyčių yra reikšmingi (Josten et al, 2024; Laschinski, 2024; Vicente et al, 2022;). Pvz., nepaisant santykinio Švedijos gerovės valstybės dosnumo ir Švedijos, kaip neutralios lyčių atžvilgiu šalies, pranašumo, tyrimų rezultatai atspindi bendrą visoje Europoje vyraujančią tendenciją: moterys, palyginti su vyrais, prisiima daugiau neformalios priežiūros (globos) įsipareigojimų ir patiria daugiau neigiamų pasekmių: 17 % tyrimo dalyvių nurodė, kad dėl priežiūros pareigų nukentėjo jų užimtumas, 40 % teigė, kad dėl to nukentėjo jų galimybės dirbti, o 31 % nurodė, kad nukentėjo jų karjeros galimybės (Vicente et al, 2022). E. J. C Josten ir kt. (2024) atlikta longitudinalinė neformalios priežiūros (globos) teikimo poveikio tikimybei sutrumpinti darbo valandas, pasitraukti iš darbo rinkos ir moterų bei vyrų neatvykimo į darbą dėl ligos Nyderlanduose analizė, taip pat atskleidė lyčių nelygybės tendencijas. Nustatyta, kad moterys, pradėjusios teikti neoficialią priežiūrą

(globą), dažniau nei vyrai sutrumpino savo darbo valandas vidutiniškai daugiau nei 8 valandomis per savaitę. Pasak tyrėjų, tai reikšmingas sutrumpinimas, kuris gali apriboti moterų žmogiškojo kapitalo kaupimą ir pakenkti jų galimybėms būti paaukštinoms darbe. Panašios tendencijos išryškėjo ir kitų Nyderlandų tyrėjų darbuose. S. Elayan ir kt. (2024) teigia, kad asmenys, vėl gi dažniau moterys, dėl ilgalaikės neformalios priežiūros (globos) nutraukę apmokamą darbą, gali susidurti su sunkumais, vėliau integruojantis į darbo rinką. Tikėtina, kad joms teks įveikti darbo istorijos spragas ir spręsti įgūdžių nuvertėjimo problemas. Tiesa, šis tyrimas atskleidė, kad ir vyrai susiduria su sunkumais derindami darbo ir ilgalaikės neformalios priežiūros (globos) įsipareigojimus – darbdaviai jiems mažiau nei moterims sudaro galimybes dirbti nevisą darbo dieną.

M. Blaise ir kt. (2024), tirdami neformalios priežiūros (globos) teikimo pasekmes lyčių lygybei, be kita ko, siūlo atkreipti dėmesį ne tik į pavienius globėjus bei jų fizinę, emocinę bei socioekonominę gerovę, bet ir į porą, bei išsiaiškinti kaip ilgalaikė neformali priežiūra veikia jų partnerystę: santykių kokybę, namų ruošos laiko paskirstymą, laisvalaikį ir t.t.

Tarptautinių lyginamųjų tyrimų rezultatai

Visose Europos Sąjungos šalyse lyčių nelygybė nemokamo priežiūros darbo srityje yra akivaizdi. Moterys, nepriklausomai nuo to, ar jos dirba, atlieka didžiąją dalį nemokamo priežiūros darbo namuose. Vertinant visus ES gyventojus, 2015 m. Europos darbo sąlygų tyrimo duomenys rodo, kad 92 % ES moterų nuolat prižiūrėjo vaikus, t. y. bent kelias dienas per savaitę neatlygintinai prižiūri vaikus, o vyrų - 68 %. Kasdien nemokama priežiūra namuose užsiima 81 % moterų ir 48 % vyrų, o turinčių jaunesnių nei 18 metų vaikų - 88 % moterų ir 64 % vyrų (EIGE, 2022 m.).

EIGE apklausa apie nemokamą priežiūrą, individualią ir socialinę veiklą buvo atlikta 2022 m. visose 27 ES valstybėse narėse. Apklausoje dalyvavo daugiau kaip 60 000 respondentų. Apklausoje metu ne tik surinkti nauji duomenys apie laiko srityje naudojamus rodiklius, bet ir atskleisti platesni lyčių skirtumai, susiję su dalyvavimu ilgalaikėje nemokamoje priežiūroje, vaikų priežiūra ir namų ruoša, laisvalaikiu ir socialine veikla, darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, skaitmeninių priemonių naudojimu ir aplinkai jautriais pasirinkimais priežiūros srityje (EIGE, 2023).

Šio tyrimo duomenimis, 34 % moterų ir 25 % vyrų kasdien rūpinasi kitais. Beveik dvigubai daugiau moterų nei vyrų vaikų priežiūrai skiria bent 5 valandas per dieną (atitinkamai 56 % ir 26 %). Didžiausia moterų ir vyrų, turinčių priežiūros pareigų, dalis yra 25-49 metų amžiaus grupėje (48 % moterų ir 34 % vyrų), tai suprantama, nes šioje amžiaus grupėje dažniausiai susilaukiama vaikų (EIGE, 2023). Didesnis lyčių skirtumas pastebimas porose, turinčiose vaikų, nes vyrai nurodo, kad vaiko ar kito išlaikomo asmens priežiūrai ar auklėjimui skiria gerokai mažiau laiko (65 % vyrų, palyginti su 46 % moterų). Tarp vienišų tėvų lyčių skirtumai yra daug mažesni: 51 % vienišų motinų ir 43 % vienišų tėvų.

Galimybė naudotis ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis (tokiomis kaip vaikų darželiai, lopšeliai-darželiai ir dienos priežiūros įstaigos) ir ilgalaikės priežiūros paslaugomis (tokiomis kaip stacionarios ilgalaikės priežiūros įstaigos, dienos priežiūros centrai, namuose dirbančių asmeninių slaugytojų, sveikatos priežiūros asistentų ir namuose gyvenančių slaugytojų teikiamos priežiūros paslaugos) yra labai svarbi siekiant sumažinti labai daug laiko reikalaujančios nemokamos priežiūros, kurią paprastai teikia moterys, našta. Tačiau nepaisant didėjančios ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų paklausos, daugeliui žmonių jos vis dar neprieinamos arba neįperkamos. 64 % moterų ir 66 % vyrų, auginančių jaunesnius nei šešerių metų vaikus, naudojami ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis, o 61 % moterų ir 75 % vyrų ilgalaikių slaugytojų nurodė, kad jų pagrindinis slaugomas asmuo bent vieną dieną per savaitę naudojami formaliomis priežiūros paslaugomis (EIGE 2022 m.).

Tarp tėvų, kurie naudojami ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugomis, apie 14 % moterų ir 10 % vyrų, prižiūrinčių jaunesnius nei šešerių metų vaikus, negali gauti visų jiems reikalingų paslaugų. Pagrindinės priežastys, tėvų teigimu, yra ilgas laukiančiųjų sąrašas (26 % moterų ir 31 % vyrų) ir reikiamų paslaugų neprieinamumas (20 % moterų ir 30 % vyrų). Be to, 16 % moterų ir 27% vyrų nurodė, kad negali finansiškai naudotis reikalingomis priežiūros paslaugomis.

Tiek moterys, tiek vyrai vis dar palyginti retai naudojami formaliomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis, šis sektorius apskritai susiduria su didėjančiais poreikiais ir daugelyje ES šalių yra palyginti menkai išvystytas (EIGE, 2022). Maždaug 27 % moterų ir 24 % vyrų, teikiančių ilgalaikę priežiūrą ir besinaudojančių formaliomis priežiūros paslaugomis, nurodė, kad jiems sunku gauti visas jų slaugomam asmeniui reikalingas ilgalaikės priežiūros paslaugas. Jų įperkamumas yra kita problema, nes 34 % moterų ir 31 % vyrų nurodė, kad neįperka formalių priežiūros paslaugų. Dauguma tų, kurie negali susimokėti už formalios priežiūros paslaugas, gauna mažesnes pajamas, o tarp lyčių yra didelis skirtumas (45 % moterų ir 27 % vyrų). Kitos kliūtys, tai kad priežiūros paslaugų gavėjas neatitinka tinkamumo kriterijų (28 % moterų ir 23 % vyrų), administracinė našta gaunant paslaugas (22 % moterų ir 23% vyrų) arba nepatenkinama paslaugų kokybė (21 % moterų ir vyrų).

Nors ir modernėjant visuomenėms, moterims vis tiek dar tenka didžioji dalis šeimos ir namų ūkio pareigų: moterys labiau nei vyrai derina savo karjerą prie šeimyninio gyvenimo. Tarp dirbančių asmenų (panašiai tiek moterų, tiek vyrų), kurie prižiūri savo ar kitus vaikus, 28 % nurodo, kad jiems sunku suderinti darbą ir priežiūros pareigas. Didžiausi lyčių skirtumai yra dėl to, kad tenka dirbti sutrumpintas darbo valandas (17 % moterų ir 12 % vyrų) ir mažiau laiko skirti karjerai ir / ar studijoms (15 % moterų ir 13 % vyrų), tai dažniau patiria moterys. Vyrai dažniau nurodo, kad dėl priežiūros pareigų pailgėjo jų darbo valandos (10 % vyrų, palyginti su 6 % moterų) ir kad jiems tenka dirbti papildomą darbą (8 % vyrų, palyginti su 7 % moterų).

Apskaičiuota, kad Europos Sąjungoje neformalią ilgalaikę priežiūrą teikia 52 mln. asmenų, ir jie sudaro beveik 80 % ilgalaikę priežiūrą teikiančiųjų (EIGE, 2022). EIGE apklausa rodo, kad kas penkta moteris ir kas penktas vyras teikia neformalią ilgalaikę priežiūrą (atitinkamai 22 % ir 21 %). Didelė dalis šių asmenų (42 % moterų ir 38 % vyrų) tai daro kasdien. Dauguma jų yra darbingo amžiaus, jaunesni nei 54 metų (73 % moterų ir 75 % vyrų), o tai gali trukdyti jiems išlaikyti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Maždaug

27 % moterų ir 31 % vyrų, teikiančių ilgalaikę priežiūrą, rūpinasi ir savo vaikais. Tokia dvigubos priežiūros atsakomybė dar labiau padidina priežiūros ir kitų gyvenimo aspektų derinimo problemas. Ši apklausa rodo, kad naudojimosi oficialiomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis srityje daugiau vyrų (73 %) nei moterų (61 %) kurių pagrindinis slaugomas asmuo naudojami priežiūros paslaugomis bent vieną dieną per savaitę (EIGE, 2022).

Daugelis asmenų, kurie prižiūri ilgalaikės priežiūros reikalaujančius žmones, remiasi nemokama šeimos, draugų ar kitų asmenų pagalba. Daugiau vyrų (58 %) nei moterų (50 %) yra linkę naudotis tokia nemokama pagalba. Dirbantys, kurie turi pasirūpinti asmenimis, kuriems reikalinga ilgalaikė priežiūra (54 % moterų ir 61 % vyrų) yra linkę labiau pasikliauti nemokama pagalba nei nedirbantys (46 % moterų ir 51 % vyrų), o tai dar kartą rodo, kad sunku derinti darbą ir priežiūros pareigas.

Asmenų, kurie turi ilgalaikės priežiūros reikalaujančių žmonių, užimtumo lygis yra žemesnis už bendrą vidurkį. Tai gali būti susiję su tuo, kad daugelis pensinio amžiaus asmenų teikia ilgalaikę priežiūrą savo partneriams ar draugams. Ypač moterų, prižiūrinčių tokius asmenis, ir turinčių galimybę naudotis formalios ilgalaikės priežiūros paslaugomis daro didelę įtaką jų užimtumo statusui. 60 % moterų dirba, jei jų prižiūrimas asmuo naudojami formaliomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis, palyginti su 52 % dirbančių moterų, kai jų prižiūrimas asmuo nesinaudoja formalios ilgalaikės priežiūros paslaugomis. Tai rodo, kad naudojimas oficialiomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis gali palengvinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje.

To paties tyrimo duomenimis Lietuvoje laisvalaikui 1 - 3 kartus per savaitę laiko skiria 33,2 % moterų ir 34,8 % vyrų. Laisvalaikui laiko neskiria 6,3 % moterų ir 3,6 % vyrų (EIGE, 2022 m.). Lietuvos respondentai tarp nurodžiusių, kad asmens sutuoktinis / partneris turi daugiau laisvalaikio nei aš buvo pasiskirstę taip: 32,6 % moterų ir 18,5 % vyrų. Kad pats asmuo turi daugiau laisvalaikio nei sutuoktinis ar partneris nurodė 26,1 % moterų ir 35,9 % vyrų. Panaši dalis tiek moterų (41,3 %) ir tiek vyrų (45,6 %) nurodė, kad asmuo ir jo sutuoktinė (-is) ar partnerė (-is) skiria tiek pat laiko laisvalaikui (EIGE, 2022). To paties tyrimo duomenimis, Lietuvoje laisvalaikui 1 - 3 kartus per savaitę laiko skiria 33,2 % moterų ir 34,8 % vyrų. Laisvalaikui laiko neskiria 6,3 % moterų ir 3,6 % vyrų.

Namų ūkio darbų ir priežiūros pasidalijimo tarp lyčių Lietuvoje tyrimai

Lietuvoje tyrimų apie nemokamą darbą namuose gana daug, tačiau apie vieną iš svarbių jo dalių – priežiūros ir slaugos darbą, ypač neįgalųjų bei suaugusiųjų, negalinčių savimi pasirūpinti asmenų, tyrimų vis dar stokojama.

D. Andreikėnienė (2015), tyrinėdama nemokamą darbą, jį apibūdina taip: „Nemokamo darbo šeimoje būdai yra šie: pagalba kitiems asmenims, ypač vyresnio amžiaus žmonėms ir neįgaliesiems, dalyvavimas teikiant pagalbą šeimos nariams ugdymo tikslais, tarpusavio pagalba bei savitarpio pagalbos grupės“ (P. 71).

Tačiau toliau, sudarydama moterų ir vyrų laiko panaudojimą namų ūkyje lentelę (ten pat, P.74), autorė labai keistai ir nepaaiškindama iš kur ima duomenis, išskiria namų ūkio darbų struktūros 9 dalis, tarp kurių yra „pagalba suaugusiems namų ūkio nariams“. Ar į šią struktūrinę dalį turėtų tilpti negalinčių pasirūpinti savimi suaugusių asmenų priežiūra, atsakyti neįmanoma, tačiau pagal D. Andreikėnienę šiai veiklai vyrai iš viso neskiria laiko, ir tik neturinčios vaikų iki 7 m. moterys jai skiria vidutiniškai po 0,01 val. per dieną. Bet autorės sudarytas laiko pasiskirstymas namų ūkio darbams leidžia padaryti išvadą apie laiko namų ūkio darbams skirtumus tarp moterų ir vyrų: susumavus visas namų ūkio veiklas, gauname, kad turinčios vaikų iki 7 m. moterys namų ūkio darbams vidutiniškai skiria 10,28 val. per parą, o neturinčios vaikų iki 7 m. – 7,02 val. Tuo tarpu vyrai, turintys vaikų iki 7 m. amžiaus, namų ūkio darbams skiria 3,7 val. per parą, o neturintys vaikų iki 7 m. – 3,5 val. Iš šio pasiskirstymo akivaizdu, kad moterys atlieka didžiąją namų ūkio darbų dalį. Neturinčios vaikų iki 7 m. moterys namų ūkio darbams skiria maždaug dvigubai daugiau laiko, nei tokie pat vyrai, o turinčios vaikų iki 7 m., - beveik trigubai daugiau nei vyrai turintys tokio pat amžiaus vaikus. Galima padaryti išvadą, kad sunkiausioje padėtyje yra moterys, turinčios vaikų iki 7 m. Pati autorė teigia, kad Lietuvoje nėra „patikimos ir prieinamos vaikų priežiūros sistemos“ (ten pat, P. 74). Gaila, bet autorės pasirinkta metodologija neleidžia įvertinti laiko, skiriamo asmenų, turinčių negalią ar negalinčių savimi pasirūpinti, priežiūrai ir slaugai.

I. Gečienė (2008), tyrinėdama lyčių vaidmenų stereotipus užimtumo srityje, palietė ir darbo ir šeimos pareigų bei galimybių siekti karjeros klausimus. Autorės tyrimas patvirtino prielaidas, kad moterims sunkiau derinti šeimos ir darbo pareigas bei siekti karjeros. Nors nėra vertybinio nusistatymo prieš vienodą namų ūkio darbų pasidalijimą, tačiau namų ūkio darbų pasidalijimas labai nevienodas. Daugumoje šeimų tik moterys ruošia maistą, plauna indus, perka maisto produktus, atlieka namų ruošos darbus, apmoka sąskaitas. Tik sugedusius buitinius prietaisus daugumoje šeimų taiso vyrai. Su sunkumais darbe dėl darbo ir šeimos pareigų derinimo taip pat susiduria dažniau moterys nei vyrai: 7,9 % moterų ir 6,8 % vyrų su tokiais sunkumais susiduria dažnai, o 1,6 % moterų ir 1,4 % vyrų - labai dažnai. Taip pat šis tyrimas parodė, kad vaikų priežiūroje atsakomybę dažniausiai prisiima moterys: 97,4 % moterų (8,6 % vyrų) teigė, kad pasiima nedarbingumo lapelį dėl vaiko ligos, 91 % moterų (20,6 % vyrų) parveda vaiką iš darželio ar mokyklos, 96 % moterų (11,5 % vyrų) – darbo metu sprendžia vaikui iškilusias problemas. Šio tyrimo įžvalgos labai vertingos, parodant skirtumus tarp moterų ir vyrų darbo ir šeimos pareigų derinimo realybės, tačiau jis nesigilina į suaugusių asmenų, turinčių negalią ar negalinčių savimi pasirūpinti, priežiūros ir slaugos klausimus.

Iš pastaraisiais metais Lietuvoje atliktų tyrimų verta išskirti D. Galdauskaitės (2023) daktaro disertaciją. Jos autorė pažymi, kad nors Lietuvoje kai kurie makrolygmeniu (išsilavinimo, darbo rinkos ir t.t.) stebimi lyčių lygybės pokyčiai galėtų būti vertinami kaip ilgalaikių ir reikšmingų lyčių lygybės tendencijų žmės, bendrojo lyčių lygybės lygio ir ypač nelygybės namų ūkio lygmeniu situacija ir pokyčiai Lietuvoje vis dar nėra pozityvūs. Analizuodama lyčių lygybės ir gimstamumo sąsajas, D. Galdauskaitė daugiausiai remiasi McDonaldo teorija, pagal kurią mažą gimstamumą, lemia lyčių lygiateisiškumo neatitiktis į individą (išsilavinimas, darbo rinka) ir į šeimą (darbo rinkos sąlygos, paslaugos, valstybės parama, šeima) orientuotuose institucijose. Ši neatitiktis sukuria kontekstą, kuriame moterys ne tik atlieka pagrindinį vaidmenį priimant vaikų susilaukimo sprendimus, apimančius vaiko susilaukimo poveikio gyvenimui vertinimą, bet ir susiduria su darbo ir šeimos derinimo iššūkiais. Tyrėja ieškodama vaikų susilaukimo ir lyčių vaidmenų sąryšio atliko 1990–2017 m. tarptautinių kiekybinių tyrimų duomenų Lietuvoje, Austrijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Švedijoje lyginamąją analizę. Autorė daro išvadą, kad šiuo metu Lietuvos

gyventojų lyčių vaidmenyse nėra nusistovėjusi pusiausvyra dėl perėjimo nuo tradicinių prie egalitarinių gali būti žemo gimstamumo priežastimi.

Ilgalaikės neformalios priežiūros (globos) problemas nagrinėja I. Budginaitė-Mačkinė (2020), J. Charenkova (2022), J. Junevičienė (2020), L. Žalimienė ir kt. (2020). Tačiau nors minėtuose tyrimuose išskiriamas lyties veiksnys, pažymint, kad didesnė neformalios priežiūros (globos) našta tenka moterims, tačiau išsamiai šis aspektas nėra plėtojamas. Net ir J. Junevičienė, disertacinio tyrimo teorine prieiga pasirinkusi feministinę globos etiką nei tyrime, nei pačiame tyrime, nei jo išvadose lyties ir lyčių nelygybės aspektų pernelyg neakcentuoja. Vis tik, jos rekomendacijose atsiranda punktas, siūlantis siekti lygaus globos darbo šeimoje pasidalijimo tarp moterų ir vyrų. Vienas siūlomų būdų - „pasitelkti pinigines išmokas neformaliems globėjams, susiejant teises į pinigines išmokas su įpareigojimu tam tikrą laiką globoti pagyvenusį asmenį namuose skirtingiems šeimos nariams. Tai padėtų spręsti lyčių lygybės problemą neformaliame pagyvenusių žmonių globos sektoriuje“ (Junevičienė, 2020, p. 174).

Bene nuosekliausiai (nuo 1994 iki 2022) ir išsamiausiai šeimos ir darbo pareigų derinimo, namų ūkio darbų pasidalijimo tarp moterų ir vyrų klausimus nagrinėja G. Purvaneckienė (Jurėnienė, Purvaneckienė, 2023). Monografijoje „Lietuvos modernios visuomenės (ne)modernėjimas: vertybių kaita lyčių lygybės aspektu“ pateikti 2022 m. tyrimo, apimančio minėtus klausimus, rezultatai, o taip pat jų dinamika nuo 1994 m. Pagal tyrimo rezultatus absoliuti dauguma Lietuvos gyventojų renkasi simetrinį šeimos modelį, kur abu, ir vyras ir žmona dirba ir abu rūpinasi namais ir vaikais. Šį modelį palaiko pasirinkimas tarp mėgstamo darbo ir pasišventimo šeimai (esant palankioms aplinkybėms), 68 % moterų ir 77 % vyrų pasirinktų mėgstamą darbą. Todėl buvo tirta, kaip sekasi Lietuvos moterims ir vyrams derinti šeimos ir darbo pareigas. Tuo tikslu ištekėjusių moterų ir vedusių vyrų (arba gyvenančių neregistruotoje santuokoje) buvo klausta, kaip jų šeimose pasiskirsto atsakomybė ir pareigos. Kalbant apie atsakomybes, labai svarbu, kieno darbas laikomas svarbiausiu. 2022 m. dauguma moterų (62 %) ir vyrų (55 %) teigė, kad abiejų darbai yra vienodai svarbūs, 28 % moterų ir 35 % vyrų – kad vyro darbas svarbesnis. Tik 7 % moterų ir 5 % vyrų galvoja, kad jų šeimoje moters darbas svarbesnis. 1994 m. 36 % moterų ir 42 % vyrų teigė, kad vyro darbas svarbiausias. Taigi nuo 1994 m. matome poslinkį į padėtį, kai abiejų sutuoktinių ar partnerių darbai vienodai svarbūs, tačiau vis dar lieka apie trečdalis šeimų, kur vyro darbas svarbiausias. Kalbant apie kitus požymius, tendencija panaši: 2022 m. ir moterų, ir vyrų dauguma teigia, kad visas atsakomybes dažniausiai jie dalijasi po lygiai, atskiriems sutuoktiniams ar partneriams jas priskiria po keliolika procentų moterų ar vyrų. Šiek tiek daugiau, trečdalis vyrų galvoja, kad jie priima svarbiausius sprendimus ir 26 %, kurie galvoja, kad jų žodis lemiamas, tvarkant šeimos biudžetą. Tuo tarpu moterims kiek dažniau priskiriama atsakomybė už iniciatyvą spręsti ginčus bei konfliktus bei emocinę paramą. Nuo 1994 m. matome aiškų poslinkį link bendros atsakomybės.

Tačiau kasdieninių darbų pasiskirstymas nuo 1994 m. praktiškai beveik nepasikeitė. Dauguma ir moterų, ir vyrų pripažįsta, kad kasdieninius darbus (gamina maistą, tvarko butą, plauna indus, skalbia ir lygina) šeimoje dažniausiai atlieka moterys. Ligonius ir senelius maždaug ketvirtadalyje šeimų prižiūri moterys, panašiam skaičiui – abu. Kitose šeimose tą daro kiti asmenys, vien vyrai prižiūri tik 2 – 3 % šeimų. Vienintelės praktinės šeimos narių pareigos atlikimas pasikeitė iš esmės – tai kasdieninių pirkinių pirkimas. 1994 m. daugiau kaip pusėje šeimų tą darė moterys, maždaug trečdalyje ar ketvirtadalyje – abu, ir 10-12 % šeimų – vyrai. 2022 m. daugumoje šeimų apsipirkinėja abu, apie ketvirtadalyje – moterys ir 15-17 % - vyrai. Taigi, abiejų lyčių atstovų pripažinimu šio kasdieninio darbo atlikimas tapo egalitariniu.

Panaudojant šio 2022 metų tyrimo duomenis, šiam tyrimui buvo atlikta papildoma duomenų analizė. Iš šešių kasdienių darbų kintamųjų (kasdien gamina maistą, valo, tvarko būstą, perka kasdienius pirkinius, plauna indus, prižiūri ligonius ir senelius, skalbia ir lygina) buvo sukurtas namų ruošos indeksas, įgyjantis reikšmes nuo 0 iki 6. Jis rodo, kokį skaičių šių darbų respondentai, gyvenantys santuokoje ar partnerystėje, atlieka patys, o ne dalinasi darbu su sutuoktiniais ar šiuos darbus jų namų ūkyje atlieka kas nors kitas. Bent vieną iš šešių darbų, kurie atlieka tik jie patys, nurodė 53 % respondentų. Šio indekso vidurkio skirtumas moterims ir vyrams skiriasi 10 kartų: moterų vidurkis – 2,99, o vyrų – 0,27. Regresinės analizės rezultatai rodo, kad kontroliuojant amžius, išsimokslinimo, gyvenamosios vietovės, šeimos finansinės padėties kintamuosius, vienintelis statistiškai reikšmingas, stiprią įtaką turintis determinantas yra lytis (žr. I lentelę). Moterims, nepriklausomai nuo kontroliuojamų kitų socialinių demografinių kintamųjų, tenka daug didesnė našta namų ruošoje (b koeficientas rodo, kad moterų (b koeficientas rodo, kad moterų namų ruošos indeksas yra 2,74 balo didesnis lyginant su vyrų indeksu).

I lentelė. Namų ruošos regresijos modelis. Į analizę įtraukti tik susituokę ar partnerystėje gyvenantys respondentai (N=673)

	B	t	statist. reikš.
Konstanta	-2,653	-9,625	0,000
LYTIS (moteris)	2,744	25,133	0,000
Amžius	0,002	0,618	0,536
Gyvenamoji vieta (ref. didmiestis)			
Kaimas	-0,012	-0,093	0,926
Miestas	0,060	0,428	0,669
Bloga šeimos finansinė padėtis	0,056	0,321	0,749
Išsimokslinimas (ref. aukštasis)			
Nebaigtas vidurinis	-0,617	-1,599	0,110
Vidurinis	0,153	1,034	0,301
Spec. vidurinis / kolegija	-0,043	-0,290	0,772
R2	0,492		

Šiame tyrime taip pat buvo klausama tėvų, turinčių vaikų iki 12 m., apie jų priežiūros darbus: rūpinimąsi vaikų maitinimu, vaikų rengimą, jų slaugymą, žaidimą su vaikais bei pagalbą ruošiant pamokas. Ir moterų, ir vyrų nuomone, daugiausiai vaikų priežiūros darbus atlieka moterys arba abu tėvai, tik keliuose procentuose šeimų – vyrai. Kol kas jie vieni neprisiima atsakomybės nė už vieną iš šių darbų, net žaidimą su vaikais ar pagalbą ruošiant pamokas. Tačiau nuo 1994 m. vaikų priežiūros darbų pasiskirstymas aiškiai pasislinko nuo vien moterų pečių link abiejų sutuoktinių vienodai. Kita vertus, nepaisant šio pozityvaus poslinkio 2022 metų duomenys rodo, kad moterims tebetenka didesnė našta rūpinantis tiek vaikais, tiek apskritai kasdieniais namų ruošos darbais (žr. 2 lentelę). Sukūrus vaikų priežiūros darbų indeksą, kuris įgyja reikšmes nuo 0 iki 4 ir kuris rodo, kokį skaičių darbų respondentai atlieka patys, o ne dalinasi su sutuoktiniais ar šiuos darbus jų namų ūkyje atlieka kas nors kitas, moterų ir vyrų vidurkiai skiriasi dešimt kartų: moterų – 1,93, vyrų – 0,16. Vėlgi, kontroliuojant kitų socialinių demografinių kintamųjų įtaką, vienintelis statistiškai reikšmingas determinantas yra lytis (žr. II lentelę).

II lentelė. Vaikų priežiūros ir kasdinių namų ruošos regresijos modelis. Į analizę įtraukti tik respondentai, turintys vaikų iki 12 metų (N=221)

	Vaikų priežiūros darbų indeksas			Namų ruošos darbų indeksas		
	B	t	statist. reikš.	B	t	statist. reikš.
Konstanta	-0,663	-1,108	0,269	-1,107	-1,526	0,129
LYTIS (moteris)	1,788	10,631	0,000	2,131	10,458	0,000
Amžius	-0,018	-1,427	0,155	-0,017	-1,074	0,284
Gyvenamoji vieta (ref. didmiestis)	0,147	0,780	0,436			
Kaimas	-0,135	-0,610	0,543	0,167	0,732	0,465
Miestas	0,456	1,546	0,124	0,282	1,054	0,293
Bloga šeimos finansinė padėtis	-0,892	-1,669	0,097	0,178	0,497	0,620
Išsimokslinimas (ref. Aukštasis)	-0,468	-2,240	0,026			
Nebaigtas vidurinis	-0,444	-2,174	0,031	-0,992	-1,533	0,127
Vidurinis	-0,663	-1,108	0,269	0,049	0,193	0,847
Spec. vidurinis / kolegija	1,788	10,631	0,000	-0,280	-1,133	0,259
R2	0,414			0,377		

Remiantis šiuo tyrimu, galima konstatuoti, kad Lietuvos šeimose nuo 1994 m. iki 2022 m. atsakomybių pasiskirstymas pasisluko nuo vien moterų link abiejų sutuoktinių, tuo tarpu kasdieninių darbų pasiskirstymas tarp sutuoktinių beveik nepasikeitė. Moterys ir toliau atlieka liūto dalį kasdieninių darbų. Vaikų priežiūros darbų pasiskirstymas šiek tiek pakito – nuo vien moterų pečių pasisluko link abiejų sutuoktinių, tuo tarpu ligonių ir senelių priežiūros darbų pasiskirstymas nepakito, ir moterys ir toliau atlieka neproporcingai daug šių darbų.

Apibendrinant Lietuvos mokslininkų tyrimus nemokamo darbo namuose klausimais, galima pasakyti, kad priežiūros ir globos darbams nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Dažniausiai tyrimuose galima rasti tik fragmentus, kurie neleidžia susidaryti pilno vaizdo nei apie šių darbų įtaką žmonių darbo ir gyvenimo kokybei, nei apie jų neproporcingo pasiskirstymo tarp moterų ir vyrų priežastis, nei apie esamą pagalbos tai priežiūrai sistemą.

Tyrimas „Nemokamas darbas namuose“ (NDN)

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti, kaip suaugę Lietuvos gyventojai pasiskirsto nemokamą darbą namuose, ypač kitų asmenų priežiūrą, o taip pat naudojimąsi valstybinės (savivaldybių) bei privačios priežiūros paslaugomis.

Tyrimo metodai – nacionalinė reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa, lyginamoji analizė.

Apklausa: Reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą 2024 metų balandžio 10 - 21 d. atliko Lietuvos – Didžiosios Britanijos rinkos ir viešosios nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“. Tyrimo metu individualių interviu būdu buvo apklausta 1020 Lietuvos gyventojų (18 metų ir vyresnių). Šios populiacijos amžiaus ribos pasirinktos atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybėse taikomą gyventojų nuomonių tyrimų praktiką (ESOMAR) bei norint lyginti tyrimo duomenis su anksčiau darytomis apklausomis šia tema. Tokia imtis leidžia gauti optimalią rezultatų paklaidą – ne didesnę, nei +/- 3,1 %. Respondentai gyventojų apklausai buvo atrinkami taikant daugiapakopę stratifikuotą atsitiktinę atranką.

Apklausa buvo atlikta pagal G. Purvaneckienės, J. Pečiūrienės, I. Stonkuvienės ir R. Žiliukaitės sudarytą ir su kompanija „Baltijos tyrimai“ suderintą klausimyną.

Tyrimo apribojimai: Šio apklausos išvados taikomos 18 metų ir vyresniems Lietuvos gyventojams. Yra kelios socialinės grupės, nepatenkančios į šio tyrimo atranką: esantys laisvės atėmimo įstaigose, gydymo įstaigų stacionaruose asmenys bei asmenys, neturintys gyvenamosios vietos.

Duomenų analizė: Duomenų analizei buvo naudojama SPSS programa. Pirminiai tyrimo duomenys buvo sveriami pagal lyties, amžiaus ir gyvenamosios vietovės dydžio rodiklius (naudojant Statistikos departamento paskutinių metų pateiktus duomenis apie Lietuvos gyventojų sudėtį). Tyrimo duomenys lyginami pagrindiniais socialiniais - demografiniais pjūviais (amžius, lytis, pajamų grupės, gyvenvietės tipas, socialinė padėtis ir išsilavinimas). Ryšių tarp kintamųjų analizei ir hipotezių tikrinimui buvo taikomi šie metodai: Chi-kvadrato testas, Stjudento t testas nepriklausomoms imtis, ANOVA, faktorinė analizė, regresinė analizė.

Lyginamoji analizė: Tyrimo duomenys buvo lyginami su analogiškus klausimus turinčių tyrimų rezultatais. Tai – Lyčių studijų centro tyrimas „Lyčių vaidmenų stereotipai užimtumo srityje“ (Gečienė, 2008) bei Europos Lyčių lygybės instituto atliekami tyrimai (EIGE, 2020; EIGE, 2022; EIGE, 2023).

1 lentelė. Respondentų charakteristika

	Respondentai:	Procentai:
Lytis:		
Vyrai	467	46
Moterys	553	54
Amžius:		
18 - 29 m.	152	15
30 - 49 m.	343	34
50 m. ir vyresni	525	51
Tautybė:		
Lietuviai	939	92
Lenkai	42	4
Rusai	28	3
Kitos tautybės	11	1
Šeimos pajamos:		
Iki 1100 eurų	248	24
1101 – 2000 eurų	299	29
Virš 2000 eurų	218	22
Nežino, neatsakė	255	25
Išsilavinimas:		
universitetinis aukštasis (magistro laipsnis / mokslų daktaras)	68	7
universitetinis aukštasis (bakalauro laipsnis)	128	12
neuniversitetinis aukštasis (kolegija)	119	12
aukštesnysis (technikumas)	168	16
profesinis	285	28
vidurinis	195	19
pagrindinis, nebaigtas vidurinis, pradinis	57	6
Gyvenvietės tipas:		
Didmiesčiai	430	42

(Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)		
Kiti miestai	267	26
Kaimai, miesteliai iki 2000 gyventojų	323	32
Apskritis:		
Alytaus apskritis	45	4.4
Kauno apskritis	204	20.0
Klaipėdos apskritis	112	11.0
Marijampolės apskritis	56	5.5
Panevėžio apskritis	68	6.6
Šiaulių apskritis	94	9.2
Tauragės apskritis	34	3.3
Telšių apskritis	48	4.7
Utenos apskritis	61	6.0
Vilniaus apskritis	299	29.3

Paklaida skaičiuojama konkretaus dydžio imčiai esant tam tikram atsakymų procentui, kai patikimumo lygmuo yra 95 %. Interpretacija: Pvz., jei imtis yra 1000, o atsakymą pasirinko 50 %, paklaida yra 3,10 %, o jei atsakymą pasirinko 20 % - tada paklaida yra 2,48 %. Šio tyrimo rezultatų paklaida neviršija 3,1 % (kai atsakymai pasiskirsto 50 % : 50 %), patikimumo riba 0,95.

I. LIETUVOS GYVENTOJŲ LAIKAS, SKIRIAMAS LAISVALAIKIO VEIKLOMS

Turint omenyje, kad nemokami priežiūros darbai gali turėti įtaką laisvalaikio turėjimui, Lietuvos gyventojai buvo klausiami apie jų užsiėmimą laisvalaikio veiklomis. Klausimyne laisvalaikis buvo apibrėžtas kaip laikas, skiriamas sportui, kultūrinei veiklai ar kitiems pomėgiams, pasivaikščiavimui gamtoje, susitikimams su draugais, knygų skaitymui, televizoriaus žiūrėjimui ir pan. Į laisvalaikį nepatenka laikas, skiriamas apmokamam ar nemokamam darbui, maisto gaminimui, valgymui, miegui, vizitams pas gydytojus, grožio ar sveikatinimosi procedūroms.

Apklauso duomenys parodė, kad tiek moterys, tiek vyrai laisvalaikio veiklomis užsiima panašiu dažnumu. Keturis ir daugiau kartų per savaitę laisvalaikiu užsiima 37,7 % moterų ir 38,3 % vyrų, 1 – 3 kartus per savaitę 36,4 % moterų ir 36 % vyrų, rečiau - 19,4 % moterų ir 18,9 % vyrų, o niekada to nedaro 4,2 % moterų ir 4,3 % vyrų. Nėra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp moterų ir vyrų laisvalaikio užsiėmimų dažnio. Panašūs rezultatai Lietuvoje gauti ir 2022 metų EIGE tyrime: 33,2 % moterų ir 34,8 % vyrų laisvalaikiu skirdavo laiko 1-3 dieną per savaitę, o 6,3 % moterų ir 3,6 % vyrų laiko neskirdavo niekada (EIGE, 2023). Lietuvos rezultatai nedaug skiriasi nuo ES vidurkio: 2020 m. Europos Sąjungoje vidutiniškai 35 % moterų ir 37 % vyrų laisvalaikiu skirdavo laiko 1 -3 kartus per savaitę, o 6,8 % moterų ir 4,5 % vyrų to nedarydavo niekada (EIGE, 2020). Šis palyginimas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. Moterų ir vyrų laisvalaikio užsiėmimų dažnio palyginimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, %

Laisvalaikio užsiėmimų dažnis	Lietuva NDN, 2024 m.		Lietuva EIGE tyrimas, 2022 m.		ES vidurkis EIGE tyrimas, 2020 m.	
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
1-3 dienas per savaitę	36,4	36	35	37	33,2	34,8
Niekada	4,2	4,3	6,8	4,5	6,3	3,6

Laisvalaikio leidimo dažnumui reikšmingą įtaką turi amžius, išsimokslinimas, pajamos ir užsiėmimas. Didžiausia dalis tų, kurie rečiau nei kartą per savaitę ar niekada laisvalaikiu neužsiima yra 50+ metų grupė (26,2 %), statistiškai reikšmingai nuo jų nesiskiria ir 30–49 m. amžiaus grupė (25,3 %). 30–49 metų amžiaus grupė išsiskiria tuo, kad jų mažiausia dalis (24,5 %) tai daro dažnai (t. y. 4-7 dienas per savaitę), o pusė (47,5 %) – tik 1 – 3 dienas per savaitę, kai tuo tarpu kitos amžiaus grupių dauguma laisvalaikiu laiko skiria 4-7 kartus per savaitę. Tai galima paaiškinti tuo, kad 30-49 m. amžiaus grupė arba siekia karjeros, arba augina vaikus ir laisvalaikio veiklos nėra prioritetas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Užsiėmimo laisvalaikio veiklomis dažnumas pagal amžiaus grupę, %

	18–29 m.	30–49 m.	50+
4 – 7 dienas per savaitę	50,9	24,5	43,2
1 – 3 dienas per savaitę	36,4	47,5	28,2
Rečiau ar niekada	23,2	25,3	26,2

Duomenys rodo, kad kuo aukštesnis išsimokslinimas, tuo žmonės mažiau skiria laiko laisvalaikui kasdien. Laisvalaikio veiklomis 4-7 kartus per savaitę užsiima daugelis (32,2 %) nebaigusių vidurinio mokslo (čia svarbus amžiaus efekto poveikis), 24,5 % respondentų su viduriniu išsilavinimu, 19,9 % su aukštesniu arba neuniversitetiniu aukštuoju bei 20,7 % su aukštuoju išsilavinimu. 4-7 kartus per savaitę laisvalaikio veiklomis užsiima mažiausias pajamas gaunantys (31,1 %), pensininkai (38,6 %) ir besimokantieji (37,6 %), o dauguma didžiausias pajamas turinčių (37,8 %), su aukštuoju (42,7 %) ir su aukštesniu arba neuniversitetiniu aukštuoju išsilavinimu (44 %) tai daro 1 – 3 kartus per savaitę. Gyvenamoji vieta neturi reikšmingos įtakos laisvalaikio veiklų dažnumui. Apibendrinant, stebima tendencija kad aukštesnio socialinio statuso žmonės (labiau išsimokslinę, turintys didesnes pajamas) laiko skiria laisvalaikui mažiau nei mažesnio išsimokslinimo, pajamų, ir taip pat atskirtų užimtumo grupių – pensininkų, namų šeimininkių, studentų/moksleivių, kategorijoms priklausantys respondentai.

Šeimose / partnerystėse, kuriose nemokamai prižiūrimi asmenys, kuriems reikalinga pagalba kasdienėje veikloje dėl jų negalios, sveikatos problemų ar dėl senatvės, vyrai dažniau jaučia, kad turi didesnę galimybę skirti laiko savo laisvalaikui, nei moterys – tik 3 iš 10 moterų mano, kad laisvalaikui laiko skiria daugiau nei jų partneris / sutuoktinis, palyginus su 4 iš 10 (40 %) taip besijaučiančių vyrų. Kita vertus, taip pat 3 iš 10 moterų mano, kad būtent jų partneris / sutuoktinis skiria daugiau laiko savo laisvalaikui ir tik 14 % vyrų

respondentų pasirinko šį atsakymą. Moterų ir vyrų požiūris į laisvalaikį poroje pasiskirsto labai netolygiai: moterys dažniau mano, kad jų vyrai turi daugiau laisvalaikio, vyrai daug rečiau mano, kad jų žmonos / partnerės turi laisvalaikio daugiau nei jie ir, atitinkamai, vyrai dažniau pritaria, kad turi laisvo laiko daugiau nei jų sutuoktinės. Šiuos rezultatus galima palyginti su 2022 m. EIGE atlikto tyrimo rezultatais Lietuvoje (EIGE, 2023) (4 lentelė). Rezultatai panašūs – abu tyrimai patvirtina tą pačią tendenciją.

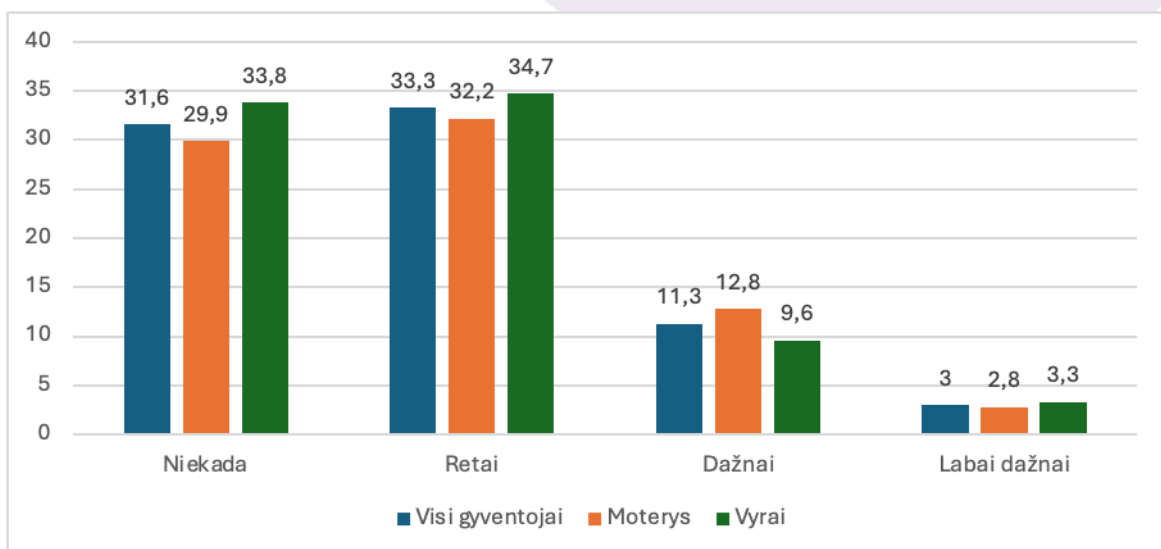
4 lentelė. Partnerių galimybes skirti laiko savo laisvalaikiui, %

Skiria daugiau laisvalaikio	NDN, 2024 m.		EIGE, 2023 m.	
	Moteris	Vyras	Moteris	Vyras
Daugiau aš	31,7	39,5	26,1	35,9
Daugiau jūsų sutuoktinis (-ė) / partneris (-ė)	30,2	13,9	32,6	18,5
Abu maždaug vienodai	38,1	46,6	41,3	45,6

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos moterys ir vyrai laisvalaikį leidžia maždaug tokiu pat dažnumu. Tačiau dėl laisvalaikio skiriamo laiko porose ir moterys, ir vyrai sutinka, kad vyrai jo skiria daugiau. Be to, skiriasi moterų ir vyrų požiūris, kiek daugiau jų sutuoktinė / -is skiria laiko: moterys linkusios manyti, kad sutuoktinis (-ė) / partneris (-ė) skiria daugiau laiko laisvalaikiui nei jos, ar abu kartu, o vyrai labiau linkę manyti, kad jie ir partnerė laisvalaikiui laiko skiria vienodai.

II. DARBO IR ŠEIMOS PAREIGŲ DERINIMAS

Pagal tyrimo duomenis beveik pusė (47,6 %) suaugusių Lietuvos gyventojų yra susidūrę su sunkumais derinant darbo ir šeimos pareigas (1 pav.). Tačiau tik 14,3 % susiduria su šiais sunkumais dažnai arba labai dažnai.

1 pav. Ar dažnai suaugę Lietuvos gyventojai susiduria su sunkumais derinat darbo ir šeimos pareigas, %

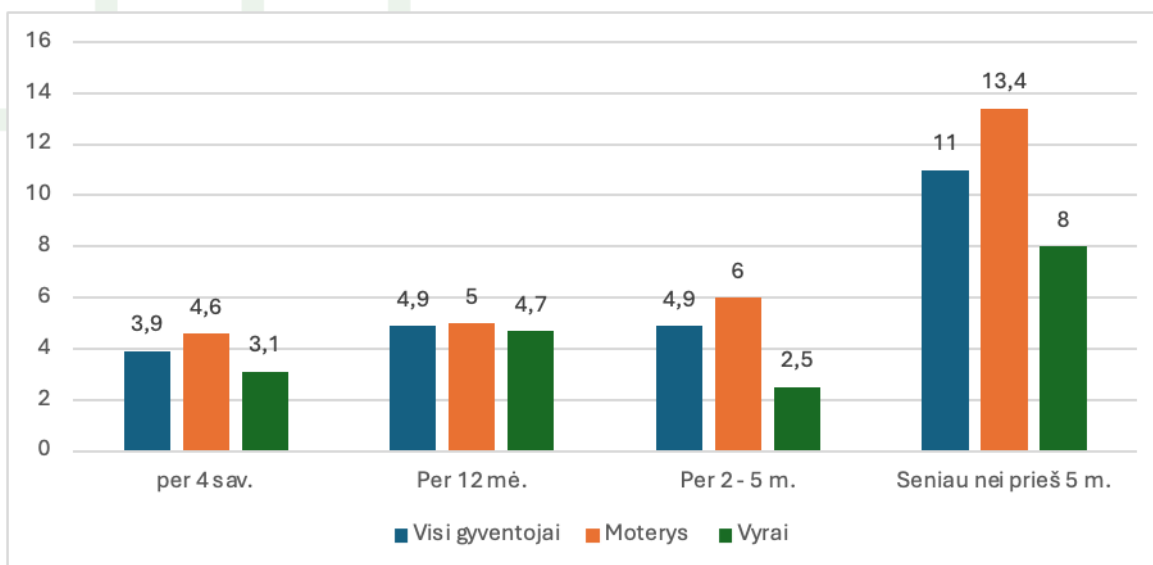
Skirtumai tarp moterų ir vyrų, susiduriančių su sunkumais derinant darbo ir šeimos pareigas nėra dideli. Šiek tiek dažniau su jais susiduria moterys: dažnai ar labai dažnai su jais susiduria 15,6 % moterų ir 12,9 % vyrų. EIGE tyrimai rodo, kad visoje Europos Sąjungoje su sunkumais derinant darbo ir šeimos pareigas moterys susiduria dažniau nei vyrai. Pavyzdžiui, 2022 m. tyrimo rezultatai rodo, kad 18 % moterų ir 12 % vyrų kasdien patiria sunkumų, derindami darbą ir namų ruošos darbus (EIGE, 2023).

Lyčių studijų centro tyrime „Lyčių vaidmenų stereotipai užimtumo srityje“ (Gečienė, 2008) taip pat buvo klausiama, ar dažnai Lietuvos moterys ir vyrai susiduria su sunkumais derindami darbą ir šeimos pareigas. Tuomet dauguma respondentų (67 % moterų ir 59 % vyrų) teigė su tokiais sunkumais nesusiduriantys niekada, o 23,6 % moterų ir 32,8 % vyrų su sunkumais susidurdavo retai. Kad su darbo ir šeimos pareigų derinimo sunkumais susiduria dažnai, teigė 7,9 % moterų ir 6,8 % vyrų, o labai dažnai – 1,6 % moterų ir 1,4 % vyrų. Skirtumas tarp šių tyrimų rezultatų – akivaizdus: dabar žymiai daugiau respondentų teigia susiduriantys su sunkumais. Kas pasikeitė? Iš vienos pusės, darytina prielaida, kad pasikeitė sunkumų suvokimas. Šis klausimas turi subjektyvumo elementą – kategorijos „retai“, „dažnai“, „labai dažnai“ suvokiamos subjektyviai. Gali būti, kad visuomenė pasidarė jautresnė šeimos ir darbo derinimo vertinimui. Tas galėjo pasikeisti COVID-19 pandemijos metu, kai derinti darbą ir šeimos pareigas buvo žymiai sunkiau. Tačiau kategorija „niekada“ neturi subjektyvumo, o niekada nepatiriančių sunkumų derinant darbą ir šeimą sumažėjo dvigubai.

Amžiaus grupė, kurios didžioji dalis, lyginant su kitomis amžiaus grupėmis dažnai ar labai dažnai (24,2 %) susiduria su sunkumais, derindami darbo ir šeimos pareigas yra 30-49 m. asmenys. Tai suprantama, nes dažniausiai šio amžiaus grupės asmenys dirba ir augina bei prižiūri vaikus.

Panagrinėkime, ar respondentai, prižiūrintys asmenis, kuriems reikalinga priežiūra, kada nors dėl to turėjo problemų darbe. Dauguma (67,9 %) respondentų neturėjo problemų darbe dėl to, kad rūpinosi vaikais, sergančiais ar turinčiais negalią artimaisiais, negalinčiais pilnai savimi pasirūpinti vyresnio amžiaus asmenimis. Tačiau yra statistiškai reikšmingi skirtumai tarp moterų ir vyrų: su problemomis nesusidūrė dažniau vyrai (75,2 %) nei moterys (61,7 %).

Vis dėlto ketvirtadalis gyventojų (24,7 % kada nors yra susidūrę su darbo ir šeimos pareigų derinimo problemomis dėl to, kad turėjo rūpintis vaikais, sergančiais ar turinčiais negalią artimaisiais, negalinčiais pilnai savimi pasirūpinti vyresnio amžiaus asmenimis Dažniau su tokiomis problemomis yra susidūrusios moterys (29,9 %) nei vyrai (18,3 %). Šie skirtumai matomi 2 pav., kuriame pavaizduota, kada respondentai yra susidūrę su šiomis problemomis darbe (per pastarąsias 4 savaites, per paskutinius metus, per pastaruosius 2-5 metus ar seniau nei prieš 5 metus).

2 pav. Kada respondentai turėjo problemų dėl kitų asmenų priežiūros, %

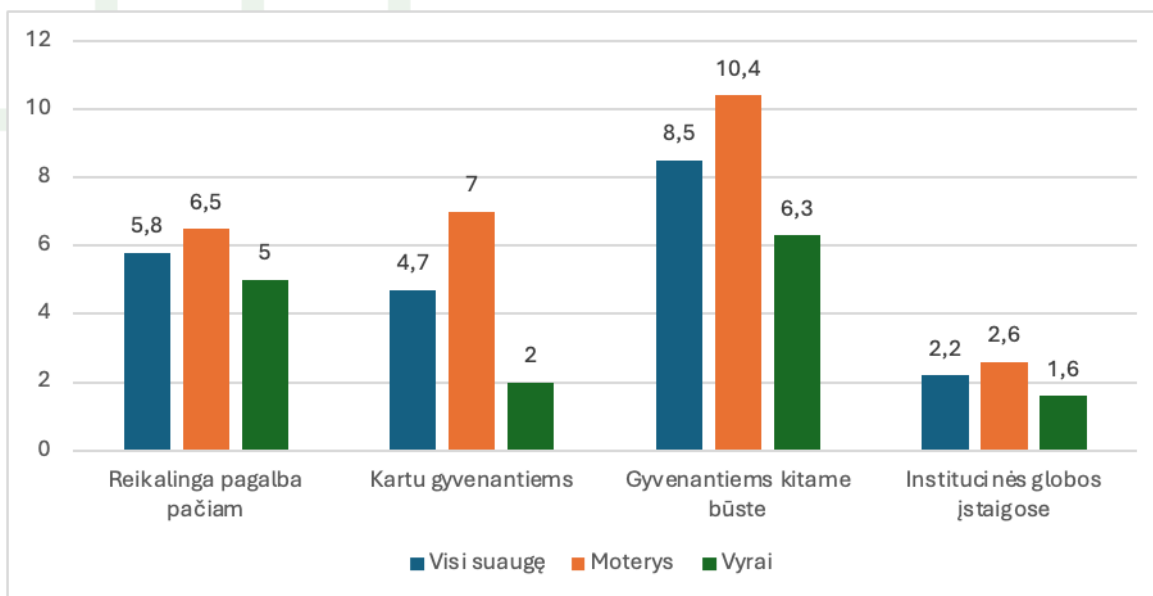
Apibendrinant galima pasakyti, kad beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų yra susidūrę su įvairiomis problemomis, derinant darbo ir šeimos pareigas. Tokių sunkumų moterys turi šiek tiek dažniau nei vyrai. Palyginus su prieš 16 metų atlikto tyrimo (Gečienė, 2008) rezultatais, žymiai padaugėjo asmenų, susiduriančių su tokiomis problemomis. Darytina prielaida, kad tam įtaką galėjo padaryti COVID-19 pandemija, kai derinti darbo ir šeimos pareigas buvo ypatingai sunku, ir visuomenė pradėjo kreipti daugiau dėmesio į šiuos sunkumus.

Dėl to, kad turėjo rūpintis vaikais, sergančiais ar turinčiais negalią artimaisiais, negalinčiais pilnai savimi pasirūpinti vyresnio amžiaus asmenimis, problemų darbe turėjo ketvirtadalis gyventojų (24,7 %). Daugiau moterų (29,9 %) nei vyrų (18,3 %) susiduria su tokiomis problemomis.

III. SUAUGUSIŲ ASMENŲ PRIEŽIŪRA

Tyrimo respondentai buvo klausiami apie nemokamą suaugusių asmenų priežiūrą - t. y. veiklą, susijusią su suaugusių asmenų priežiūra bei su namų ruošos darbais, kuri atliekama be finansinio atlygio ir gali būti suteikiama šeimos nariams (tėvams, seneliams, suaugusiems vaikams su negalia, broliams ir seserims), giminėms, kaimynams, draugams. Ši nemokama pagalba rūšis gali apimti globą, maisto pirkimą bei gaminimą valymą, skalbimą, pagalbą vykstant pas gydytojus ar tvarkant kitus reikalus.

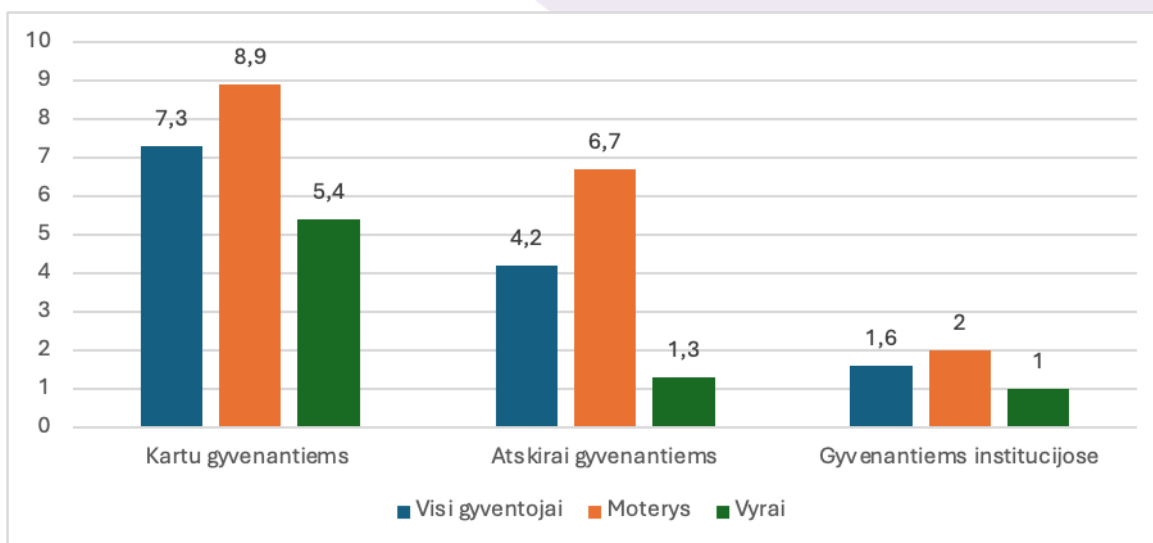
Apklausoje rezultatai parodė, kad 16 % Lietuvos gyventojų turi asmenų, kuriems reikalinga pagalba ir priežiūra, nepriklausomai ar jie gyvena atskirai ar kartu, ar ilgalaikės priežiūros institucijose (3 pav.). Tokių asmenų turi dvigubai daugiau moterų (20 %) nei vyrų (9,6 %). Šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas.

3 pav. Kam priežiūrą teikia suaugę Lietuvos gyventojai, %

3 pav. pateikti duomenys rodo, kad 5,8 % Lietuvos suaugusių gyventojų patiems reikalinga priežiūra ar pagalba, 4,7 % gyventojų turi kartu gyvenančių artimųjų, 8,5 % - atskirai gyvenančių artimųjų, kuriems reikia pagalbos. Matome, kad dažniausiai Lietuvos suaugę gyventojai turi suaugusių artimųjų, kuriems reikia pagalbos ar priežiūros, gyvenančių atskirai nuo jų. Čia reikia atkreipti dėmesį į tai, kad 5,8 % respondentų, kurie pasisakė, kad jiems patiems reikia pagalbos ar priežiūros neapima esančių instituciniuose globos ar priežiūros namuose, kadangi juose tyrimas nebuvo atliekamas.

Per 12 mėn. iki tyrimo 14 % Lietuvos suaugusių gyventojų nemokamai prižiūrėjo kitus suaugusius asmenis dėl jų negalios ligos ar senatvės. Dvigubai daugiau moterų (19 %) nei vyrų (7,9 %) teikė pagalbą šeimos nariams, giminėms, kaimynams ar draugams, kuriems reikalinga pagalba ir priežiūra, nepriklausomai ar jie gyvena atskirai ar kartu, ar ilgalaikės priežiūros institucijose. 4 pav. parodyta, kur gyvenantiems artimiesiems jie teikė pagalbą.

4 pav. Kur gyvenančius artimuosius prižiūrėjo suaugę Lietuvos gyventojai per 12 mėn. iki tyrimo, %

Nors didžiausia dalis artimųjų (9 %), kuriems reikalinga priežiūra, gyvena atskirai nuo respondentų (žr. 3 pav.), tie respondentai, kurie patys teikia nemokamą priežiūrą artimiesiems, dažniausiai ją teikia artimiesiems, kurie gyvena kartu su jais (žr. 4 pav.). Be abejo, daugelio artimieji, kuriems reikia pagalbos ar priežiūros gyvena ne tik atskiruose būstuose, bet ir kitose vietovėse. Todėl šiais atvejais ypatingai reikalinga valstybės (savivaldybių) teikiama pagalba, priežiūra ar parama.

Daugumą jų (86 %), kurie teikė pagalbą, prižiūrėjo vieną asmenį. Be to, dauguma (74,5 %) prižiūrėjo dalinai savimi negalinčiais pasirūpinti pensinio amžiaus asmenis.

Apie tai, kaip tarp savęs sutuoktiniai dalijasi priežiūros pareigas, moterų ir vyrų nuomonės skiriasi (5 lentelė). Matome, kad ir vyrai pripažįsta, kad daugiau priežiūros darbų atlieka moterys. Apie pusę vyrų galvoja, kad priežiūros darbais abu su sutuoktine dalijasi vienodai, tuo tarpu net 82,2 % moterų teigė, kad priežiūra užsiima tik jos arba daugiausiai jos. Tik 14,6 % moterų nurodė, kad priežiūros pareigomis dalijasi su sutuoktiniu vienodai ir nė viena nepripažino, kad priežiūra užsiima tik jos sutuoktinis. Šie skirtumai yra statistiškai reikšmingi.

5 lentelė. Moterų ir vyrų nuomonė apie priežiūros pareigų pasidalijimą, %

Kas prižiūri?	Moterys, %	Vyrai, %
Tik aš	34,9	12,2
Daugiausiai aš	47,3	12,9
Maždaug vienodai abu	14,6	49,5
Daugiausiai sutuoktinė(-is) ar partnerė(-is)	-	25,4

Pasitenkinimas priežiūros pasidalijimu tarp sutuoktinių – vienas iš emocinės šeimos gerovės rodiklių. Todėl respondentų klausėme, ar jie patenkinti priežiūros darbų pasidalijimu jų šeimoje. Atsakymai pateikti 6 lentelėje. Trys ketvirtadaliai vyrų yra patenkinti priežiūros darbų pasidalijimu tarp sutuoktinių, moterų – mažiau, apie pusę. Dvigubai daugiau moterų (14 %) nei vyrų (6,5 %) yra nepatenkintos priežiūros darbų pasidalinimu. Taip pat moterų yra beveik dvigubai daugiau nei vyrų susitaikiusių su padėtimi – t. y. nei patenkintų nei nepatenkintų.

6 lentelė. Pasitenkinimas priežiūros pasidalinimu pagal lytį, %

	Moterys	Vyrai
Nepatenkinta (s)	14	6,5
Nei taip, nei ne	23,9	14,3
Patenkinta (s)	51,4	74,8

Moterų pasitenkinimo priežiūros pasidalinimu vidurkis 10 balų skalėje - 6,63, o vyrų 8,03. Šis skirtumas statistiškai reikšmingas.

Apibendrinant galima pasakyti, kad 16 % Lietuvos gyventojų turi suaugusių artimųjų, kuriems reikalinga pagalba ar priežiūra. Tokių asmenų turi dvigubai daugiau moterų (20 %) nei vyrų (9,6 %). 5,8 % Lietuvos gyventojų (be gyvenančių institucinės globos ar priežiūros namuose) patiems reikalinga pagalba ar priežiūra jų kasdieniniame gyvenime.

Per 12 mėn. iki tyrimo 14 % Lietuvos suaugusių gyventojų nemokamai prižiūrėjo kitus suaugusius asmenis dėl jų negalios, ligos ar senatvės. Dvigubai daugiau moterų (19 %) nei vyrų (7,9 %) teikė tokią pagalbą.

Apie pasidalijimą artimųjų priežiūros darbais moterų ir vyrų nuomonės skiriasi, net 82,2 % moterų mano, kad artimuosius prižiūri tik jos arba daugiausiai jos, tuo tarpu beveik pusė vyrų mano, kad abu su sutuoktine priežiūros pareigomis dalijasi vienodai. Todėl nenuostabu, kad vyrai yra labiau patenkinti priežiūros darbų pasidalijimu tarp sutuoktinių, nei moterys. Trys ketvirtadaliai vyrų yra patenkinti priežiūros darbų pasidalijimu tarp sutuoktinių, moterų – mažiau, apie pusę.

IV. NAUDOJIMASIS PRIEŽIŪROS PASLAUGOMIS

Kaip matėme praeitame skyriuje, 16 % Lietuvos gyventojų turi artimųjų, kuriems reikalinga priežiūra. 5,8 % gyventojų pripažino, kad jiems patiems buvo reikalinga tokia pagalba. Per 12 mėn. iki tyrimo 14 % respondentų teikė tokią nemokamą pagalbą kitiems suaugusiems jų kasdieninėje veikloje, kurios jie negalėjo atlikti dėl negalios, sveikatos problemų ar senatvės. Skaičiuojant absoliučiais skaičiais, vos ne pusei milijono (435,5 tūkst.) suaugusių gyventojų arba reikia priežiūros pagalbos patiems, arba jie tokią pagalbą teikia kitiems suaugusiems artimiesiems.

Pagalbos reikia dažniausiai pensininkams (19,4 %), vyresniems nei 50 m. gyventojams (10,2 %), taip pat turintiems mažiausias pajamas (15,3 %). Šios pagalbos reikia šiek tiek dažniau moterims (6,5 %) nei vyrams (4,8 %). Tai suprantama, kadangi tarp vyresnio amžiaus žmonių moterų yra daugiau.

Kitiems suaugusiems asmenims pagalbą statistiškai reikšmingai dažniau teikia moterys (16,9 %) nei vyrai (7,7 %). Moterys kitiems suaugusiems asmenims pagalbą teikia daugiau kaip dvigubai (2,2 karto) dažniau nei vyrai.

Toliau į klausimus apie įvairias priežiūros pagalbos formas atsakinėjo tie 18,5 % apklaustųjų, atstovaujantys, kaip minėta, 435,5 tūkst. gyventojų. Šiuo atveju 1 % atitinka 4 355 asmenų.

Asmenų, kuriems reikalinga pagalba ir kitus suaugusius prižiūrinčių, klausėme, ar jie per paskutinius 12 mėnesių naudojami valstybės (savivaldybių) ilgalaikės priežiūros įstaigų paslaugomis. Paaiškėjo, kad tokiomis paslaugomis naudojosi 24,4 % tų asmenų, kuriems tokia pagalba galėtų būti reikalinga. Besinaudojančių valstybės (savivaldybių) ilgalaikės institucinės pagalbos įstaigų paslaugomis sau ar kitų priežiūrai šiek tiek daugiau tarp vyrų (27,4 %) nei tarp moterų (23 %). Palyginus šiame tyrime gautus rezultatus apie naudojimąsi kokia nors išorine pagalba 2022 m. EIGE tyrimo duomenimis, matome, kad Lietuvos gyventojai, kuriems reikalinga priežiūros pagalba ar jie prižiūri kitus suaugusius asmenis, žymiai rečiau naudojami kokios nors institucinės priežiūros paslaugomis. Palyginimui, vidutiniškai Europos Sąjungoje 61 % moterų ir 75 % vyrų, kurie slaugo kitus suaugusius asmenis, bent vieną dieną per savaitę naudojami oficialios priežiūros paslaugomis (EIGE, 2022). Tas rodo, kad Lietuvoje vis dar labiau priimta prižiūrėti artimuosius patiems, o ir priežiūros paslaugų infrastruktūra nepakankamai išvystyta.

Žymiai mažiau asmenų naudojami privačios ilgalaikės globos paslaugomis – tik 3,1 %.

Kokiomis paslaugomis naudojasi asmenys, kuriems reikia pagalbos arba jie teikia pagalbą kitiems suaugusiems galima matyti 7 lentelėje.

Daugiausia naudojamos atvykstančių į namus slaugytojų ar sveikatos priežiūros asistentų (25,8 %) bei socialinių darbuotų (22,9 %) paslaugomis. Mažiau – dienos priežiūros centrų (6,9 %) bei privačių asmens priežiūros namuose tiekėjų (5,5 %). Reikia pažymėti, kad kasdien ar beveik kasdien šiomis paslaugomis naudojasi labai maža dalis atsakiusiųjų.

7 lentelė. Priežiūros paslaugos, kuriomis naudojasi asmenys, kuriems jų reikia, arba teikia pagalbą kitiems asmenims, %

Priežiūros paslaugos	Viso	Kasdien arba beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Kartą per savaitę	Rečiau
Dienos priežiūros centras	6,9	0,6	1,2	0,6	4,5
Slaugytojai ar sveikatos priežiūros asistentai, atvykstantys į namus	25,8	1,1	7,6	8,4	8,7
Socialiniai darbuotojai atvykstantys į namus	22,9	2,8	9,0	4,6	6,5
Privačios asmens priežiūros paslaugos namuose	5,5	0,5	1,0	2,6	1,4

Tų asmenų, kuriems priežiūros paslaugos reikalingos ar jie teikia jas kitiems suaugusiems asmenims, klausėme, kodėl jie tokiomis paslaugomis nesinaudoja (8 lentelė).

8 lentelė. Priežastys, dėl kurių asmenys, kuriems reikia priežiūros paslaugų ar teikia jas kitiems artimiems žmonėms, nesinaudoja esančiomis valstybės, savivaldybių ar privačiomis paslaugomis, %

Paslauga	Nėra poreikio	Nėra paslaugos	Nėra vietų, eilės	Per brangu	Netenkina kokybė	Kita
Valstybinė (savivaldybė) ilgalaikės priežiūros institucija	42,9	1,5	7,8	0,6	3,3	3,7
Privati ilgalaikės priežiūros institucija	42,4	1,5	3,2	9,1	0,5	4,6
Dienos priežiūros centras	43,2	2,3	4,3	1,3	2,6	6,0
Slaugytojai ar sveikatos priežiūros asistentai, atvykstantys į namus	34,8	1,4	3,7	2,9	3,6	6,5
Socialiniai darbuotojai	36,5	1,9	3,5	1,5	3,5	4,5

atvykstantys į namus						
Privačios asmens priežiūros paslaugos namuose	37,9	2,0	2,1	14,8	-	4,0

Matome, kad apie daugiau kaip pusę asmenų, kuriems reikalinga priežiūros pagalba ar jie tokią pagalbą teikia kitiems asmenims, visų esamos priežiūros paslaugų nereikia. Iš to galima daryti išvadą, kad jie tokią pagalbą teikia vieni kitiems šeimoje ar artimųjų rate. Tie, kurie turi priežiūros paslaugų poreikį, vis dėlto nurodo priežastis, dėl kurių jomis negali pasinaudoti: valstybinėse (savivaldybių) priežiūros įstaigose dažniau nei privačiose nėra vietų ar ilgos laukimo eilės, o privačios paslaugos žymiai dažniau yra per brangios. Nedidelio skaičiaus respondentų netenkina valstybės ar savivaldybių teikiamų pasaugų kokybė.

Apibendrinant galima pasakyti, kad tik apie ketvirtadalis tų suaugusių asmenų, kuriems reikalinga pagalba ar priežiūra, naudojami valstybės, savivaldybių ar privačiomis priežiūros paslaugomis. Tai iš esmės skiriasi nuo bendro Europos Sąjungos vidurkio, kur naudojimas tokiomis paslaugomis siekia tris ketvirtadalius. Kodėl nesinaudoja tokiomis priežastimis, dauguma respondentų nurodo, kad „neturi poreikio“, o tas reiškia, kad pagalbą ar priežiūrą artimieji teikia tarpusavyje. Tarp kitų priežasčių respondentai dažniausiai nurodo, kad valstybinių ar savivaldybių paslaugų nėra, trūksta vietų ar didelės eilės, o privačios paslaugos per brangios.

V. VAIKŲ PRIEŽIŪRA BEI NAUDOJIMASIS JŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGOMIS

22,9 % visų apklausos dalyvių (27,9 % moterų ir 26,6 % vyrų) augina vaikus iki 18 metų. 15,3 % visų respondentų augina vieną vaiką, 10,5 % – du vaikus, tris ar daugiau vaikų augina vos 1 % respondentų.

9,3 % respondentų, turinčių vaikus iki 18 metų, augina juos be partnerio, tarp jų moterų yra pusterčio karto daugiau.

Matuojant 10 balų skalėje, kurioje 1 reiškia „visiškai nepatenkinti“, o 10 – „labai patenkinti“, dauguma tyrimo dalyvių yra patenkinti tuo, kaip su sutuoktiniu (-e) / partneriu (-e) tarpusavyje dalinasi vaiko ar vaikų iki 18 metų priežiūra (vertinimo vidurkis 8,25). Labiau patenkinti pasidalinimu yra vyrai (vidurkis 8,61) nei moterys (vidurkis 7,92). Šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas.

Duomenys apie naudojimąsi vaikų priežiūros paslaugomis respondentų, kurie turi vaikų iki 12 metų pateikti 9 lentelėje. Iš jos matyti, kad priklausomai nuo amžiaus, arba daugiau, arba mažiau naudojama vaiko priežiūros institucijų ar artimųjų pagalba.

4 iš 10 respondentų (38 %), kurie augina vaikus iki 3 metų, naudojami ikimokyklinio ugdymo paslaugomis (tai suprantama, nes pirmą ir antrą gyvenimo metais, vaikai dažniausiai prižiūrimi yra tėvų). Augintiems vaikus iki 3 metų itin svarbiais pagalbos tiekėjais yra seneliai ir kiti giminės (17 % pasitelkia juos kelis kartus per savaitę ir dažniau, 27 % – kartą per savaitę), retkarčiais pagalbos sulaukiama iš kaimynų, draugų, itin retai samdomos auklės.

Dauguma auginančių (77 %) 4-6 metų amžiaus vaikus dažniausiai kliaujasi ikimokyklinio amžiaus įstaigomis. Šioje amžiaus grupėje dar didesne pagalba tampa seneliai – juos į pagalbą pasitelkia skirtingu dažniu net 70 % respondentų. Samdomas aukles ar kitus pažįstamus suaugusius kviečia padėti maža dalis tėvų.

Imant tėvus, auginančius 7-12 metų amžiaus vaikus, pusė tokių respondentų (52 %), vaikus leidžia į prailgintos veiklos grupes ar popamokinio ugdymo programas ugdymo įstaigose. Seneliai taip pat yra svarbi pagalba 23 % šių tėvų. Kiti neformalaus socialinio tinklo nariai – kaimynai, draugai yra mažiau svarbūs nei auginantiems 4-6 metų amžiaus vaikus.

Analizuojant tų respondentų, kurie nesinaudoja vaikų priežiūros įstaigų ar artimųjų teikiama pagalba, atsakymus, matyti, kad dėl to, kad yra nepatenkinti teikiamų paslaugų kokybe, vaikų į ikimokyklinio ugdymo įstaigas neleidžia itin retai (4,1 % respondentų). Kalbant apie pailgintos dienos mokyklas ar popamokines programas, pusė (49 %) apklaustų tėvų nurodė, kad neturi poreikio tokioms paslaugoms, 4,2 % pasirinko atsakymus, kad paslaugos neprieinamos ar netenkina jų kokybė. Samdomų auklių paslaugų nereikia 4 iš 10 (38 %) tėvų, dešimtadalis kaip pagrindinę nesinaudojimo šiomis paslaugomis priežastį įvardijo jų brangumą.

Senelių ar kitų giminių vaikų priežiūros paslaugomis niekada nesinaudojusių daugiausiai yra tarp didmiesčio gyventojų - 27,5 % (atitinkamai kaime – 22,0 %, mieste – 18 %), taip pat vidutines šeimos pajamas turinčiųjų - 30,4 % (atitinkamai mažiausias – 20,9 %, didžiausias – 16,3 %). Kitų suaugusiųjų – kaimynų, draugų ir pan. paslaugomis daugiausiai niekada nesinaudojo gyvenantys kaime. Čia tokių buvo 51,6 % (mieste – 45,0 %, didmiestyje – 40,9 %). Kitų suaugusiųjų paslaugomis niekada nesinaudojusių daugiausia (77 %) tarp mažiau nei 1100 eurų šeimos pajamas turinčių respondentų (vidutines pajamas – 53,7 %, didžiausias – 38,3 %). Duomenys greičiau paneigia, nei patvirtina prielaidas tiek dėl didesnio kaimo gyventojų bendruomeniškumo, tiek dėl to, kad mažesnes pajamas turintys dažniau naudosis neformaliais vaikų priežiūros tinklais.

9 lentelė. Naudojimas vaikų priežiūros paslaugomis, %

	Kasdien ar beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Kartą per savaitę	Rečiau	Niekada
0-3 metų amžiaus vaikas/-ai					
Ikimokyklinio ugdymo įstaiga (įskaitant ir ne visos dienos ar nuotoliniu būdu)	38,5	7,7	3,8	0,0	50,0
Samdoma auklė	-	1,0	1,0	5,7	92,4
Seneliai ar kiti giminės	3,8	11,5	26,9	11,5	46,2
Kiti suaugę - kaimynai, draugai ar kiti	0,0	0,0	0,0	30,8	69,2
4-6 metų amžiaus vaikas/-ai					
Ikimokyklinio ugdymo įstaiga (įskaitant ir ne visos dienos ar nuotoliniu būdu)	61,4	15,9	0,0	0,0	22,7

Samdoma auklė	-	2,3	0,0	6,8	90,9
Seneliai ar kiti giminės	9,1	13,6	20,5	27,3	29,5
Kiti suaugę - kaimynai, draugai ar kiti	2,2	4,4	0,0	26,7	66,7
7-12 metų amžiaus vaikas/-ai					
Pailgintos dienos mokykla ar kita popamokinė programa mokyklinio ugdymo įstaiga (įskaitant ir ne visos dienos ar nuotoliniu būdu)	29,9	22,1	7,8	3,9	36,4
Samdoma auklė		0,0	1,3	6,5	92,2
Seneliai ar kiti giminės	6,6	15,8	7,9	27,6	42,1
Kiti suaugę - kaimynai, draugai ar kiti	1,3	0,0	2,6	19,7	76,3

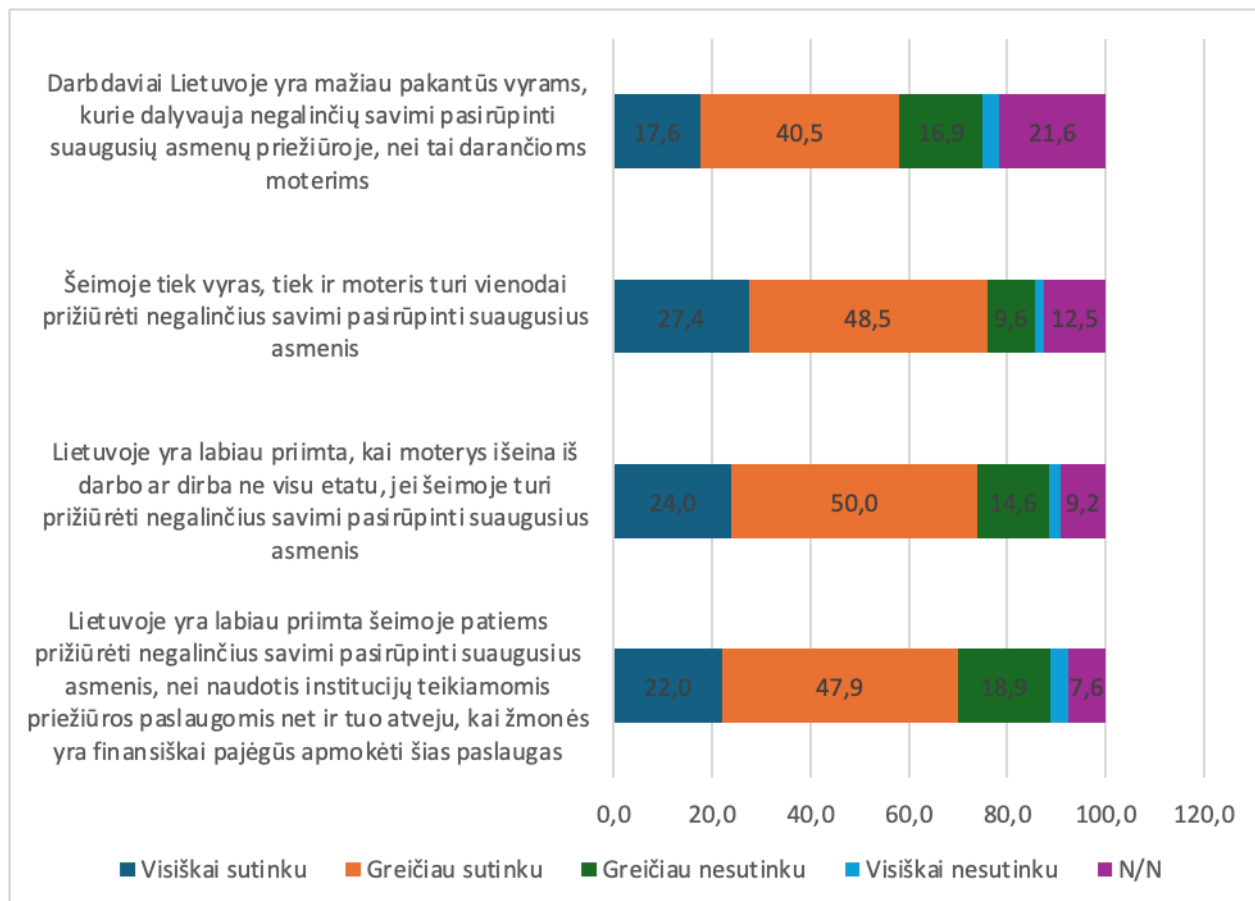
Apklausoje dalyvavo 2,2 % respondentų, kurie augina vaiką su negalia (N=23). Dėl itin mažo respondentų skaičiaus negalima daryti išvadų, kaip ši respondentų grupė naudojasi vaikų priežiūros paslaugomis ar teikiama pagalba. Tam reikėtų labiau specializuotų tyrimų. Tačiau ne statistiškai, o tik kokybiniu požiūriu interpretuojant, verta paminėti, kad tėvai, atsakydami į klausimą, kodėl nesinaudoja dienos priežiūros centro paslaugomis, minėjo, kad tokių centrų nėra jų gyvenamojoje vietovėje arba, kad nėra vietų, ar reikia laukti eilėje.

Apibendrinant galima teigti, kad dauguma tėvų (nepriklausomai nuo lyties) nejaučia valstybės ar savivaldybės teikiamų vaiko priežiūros paslaugų trūkumo.

Taip pat tėvai yra labiau patenkinti tuo, kaip šeimoje / partnerystėje jie tarpusavyje dalijasi vaiko priežiūros pareigomis (pasitenkinimo vidurkis 8,2 dešimties balų skalėje), nei sutuoktiniai ar partneriai, besidalijantys suaugusių artimųjų priežiūra (vidurkis - 7,1) Tačiau ir šiuo atveju vyrai statistiškai reikšmingai labiau patenkinti vaikų priežiūros pasidalijimu nei moterys.

VI. LIETUVOS GYVENTOJŲ NUOSTATOS NEMOKAMOS PRIEŽIŪROS NAMUOSE ATŽVILGIU

Tyrimo buvo siekta sužinoti gyventojų nuostatas apie suaugusių asmenų, kurie patys negali savimi pasirūpinti dėl ligos, negalios ar senatvės, priežiūrą. Respondentams buvo pateikti keturi teiginiai, prašant jų įvertinti, ar jie visiškai sutinka, sutinka, nesutinka, ar visiškai nesutinka su jais. Rezultatai pateikti 5 pav.

5 pav. Lietuvos gyventojų nuostatos dėl suaugusių artimųjų priežiūros, %

Kaip matyti, institucinė priežiūra atrodo priimtina vos penktadaliui Lietuvos gyventojų (22 %). Dauguma gyventojų (70 %) linkę pritarti, kad Lietuvoje yra labiau priimta patiems teikti pagalbą savimi negalintiems pasirūpinti artimiesiems. Taip pat dauguma gyventojų yra tos nuomonės, kad Lietuvoje moterims dažniau tenka pareiga prižiūrėti savimi negalinčius pasirūpinti artimuosius, t. y. jos dėl to dažniau išeina iš darbo ar pradeda dirbti ne visu etatu. Tačiau tuo pačiu metu, trys ketvirtadaliai respondentų sutinka su tuo, kad tiek vyras, tiek moteris turi vienodai prižiūrėti savo artimuosius.

Darbdavių pakantumas vyrams, prižiūrintiems savo artimuosius, buvo įvertintas prastai: 6 iš 10 respondentų buvo linkę sutikti su teiginiu, kad darbdaviai mažiau toleruoja, kai vyrai imasi rūpintis priežiūros reikalaujančias tėvais.

Faktorinė analizė nerodo, kad šie teiginiai sudaro vieną dimensiją. Išskirtas faktorius paaiškina vos 50 % duomenų sklaidos. Porinės koreliacijos tarp kintamųjų nėra taip pat stiprios, Spearmano rho svyruoja tarp 0.3-0.4.

Moterys šiek tiek dažniau nei vyrai buvo linkę pritarti, kad Lietuvoje labiau priimtina šeimoje paties prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenimis, nei naudotis institucijų paslaugomis, nors skirtumai nėra dideli – vos poros procentų. Taip pat jaunosios amžiaus grupės respondentai (18-19 metų) dažniau nepritarė šiam teiginiui. Gyvenamoji vieta ir išsimokslinimas reikšmingos įtakos neturėjo. Bene stipriausią įtaką šiai nuostatai turėjo subjektyviai vertinama šeimos finansinė padėtis: 70 % žemas pajamas turinčių pritarė teiginiui, lyginant su 65 % savo padėtį vertinantiesiems gerai, ar 48 % nenurodžiusiais savo pajamų.

Teiginiui „Lietuvoje yra labiau priimta, kai moterys išeina iš darbo ar dirba ne visu etatu, jei šeimoje turi prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenis“ lytis, amžius, išsimokslinimas neturi statistikai reikšmingos įtakos, tačiau dažniau su šiuo teiginiu sutinka Vilniaus ir Kauno gyventojai.

Trečiajam teiginiui „Darbdaviai Lietuvoje yra mažiau pakantūs vyrams, kurie dalyvauja negalinčių savimi pasirūpinti suaugusių asmenų priežiūroje, nei tai darančioms moterims“ socialinės demografinės charakteristikos neturi įtakos. Stebima, kad Vilniaus gyventojai rečiau pritarė šiam teiginiui nei mažesnių miestų gyventojai.

Paskutiniam teiginiui „Šeimoje tiek vyras, tiek ir moteris turi vienodai prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenis“, taip pat gyventojai buvo linkę pritarti gana sutartinai: moterys šiek tiek labiau, bet jų rezultatas statistiškai nesiskyrė nuo vyrų pritarimo teiginiui; taip pat nesiskyrė skirtingo amžiaus, išsimokslinimo žmonių nuomonės.

Vertinant socialinių demografinių rodiklių įtaką gyventojų nuostatomis dėl savimi negalinčiais pasirūpinti senovo amžiaus bei turinčiais negalią asmenimis, pastebėti šie dėsningumai:

Moterys šiek tiek dažniau buvo linkusios pritarti teiginiui, kad Lietuvoje priimtina labiau rūpintis suaugusiais asmenimis nei naudotis institucijų teikiamomis paslaugomis – taip manė 26 % moterų ir 21 % vyrų. Išsimokslinimas ir amžius statistiškai reikšmingos įtakos tam neturėjo.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidžia, kad respondentai pritaria teiginiui, kad „Lietuvoje yra labiau priimta, kai moterys išeina iš darbo ar dirba ne visu etatu, jei šeimoje turi prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenis“. Nei lytis, nei amžius, nei išsimokslinimas neturi statistiškai reikšmingos įtakos šiai nuostatai. Analogiška tendencija yra matoma vertinant respondentų nuostatas dėl darbdavių neigiamo požiūrio į vyrus, kurie dalyvauja negalinčių savimi pasirūpinti suaugusių asmenų priežiūroje, palyginus su tai darančiomis moterimis.

Apibendrinant pabrėžtina, kad dauguma gyventojų sutinka, kad Lietuvoje nepriimta naudotis institucinės priežiūros paslaugomis, o priimta tas paslaugas teikti šeimoje. Apie tris ketvirtadalius Lietuvos gyventojų mano, kad ir moterys, ir vyrai vienodai turi rūpintis savimi pasirūpinti negalinčiais artimaisiais. Tačiau dauguma gyventojų sutinka su tuo, kad Lietuvoje priimta, kad pagrindinis šio rūpesčio krūvis tenka moterims. Taip pat dauguma gyventojų sutinka, kad darbdaviai nepalankiai žiūri į vyrus, besirūpinančius savo suaugusiais artimaisiais. Galima padaryti išvadą, kad žymiai didesnis moterų nei vyrų krūvis priežiūros pareigose yra nulemtas daugiau tradicijų nei nuostatų.

IŠVADOS

Mokslinės literatūros bei įvairių tyrimų analizė rodo, kad visose šalyse didžiąją nemokamo darbo dalį atlieka moterys, ir dėl to kenčia ne tik jų darbo karjera, pajamos, bet ir gyvenimo gerovė. Dėl pareigų nesuderinimo gali sutrikti sveikata, taip pat psichinė sveikata. Literatūros analizė taip pat atskleidžia, kad net tose šalyse, kur yra išvystytos priežiūros paslaugos, jų pradeda trūkti dėl visuomenės senėjimo. Lietuvoje anksčiau atliktų tyrimų duomenimis neproporcingai didelę nemokamo darbo dalį taip pat atlieka moterys.

Tyrimo metu atlikta pagilinta 2022 m. tyrimo „Lietuvos modernios visuomenės (ne)modernėjimas: vertybių kaita lyčių lygybės aspektu“ (Jurėnienė, Purvaneckienė, 2023) rezultatų analizė rodo, kad tiek namų ruošos darbų, tiek vaikų priežiūros darbų pasiskirstymą lemia vienintelis veiksnys – lytis.

Lietuvoje nėra atlikta pakankamai tyrimų nemokamo darbo namuose klausimais, ypač susijusiems su priežiūros ir globos darbais. Dažniausiai tyrimuose galima rasti tik fragmentus, kurie neleidžia susidaryti pilno vaizdo nei apie šių darbų įtaką žmonių darbo ir gyvenimo kokybei, nei apie jų neproporcingo pasiskirstymo tarp moterų ir vyrų priežastis, nei apie esamą pagalbos tai priežiūrai sistemą. Nepakankamai išnagrinėta visuomenės senėjimo sistema ir su tuo gilėjančios priežiūros sistemos problemos.

Tyrimo „Nemokamas darbas namuose“ duomenimis Lietuvos moterys ir vyrai laisvalaikio užsiėmimams skiria laiko maždaug tokiu pat dažniu. Tačiau gyvenančių santuokoje / partnerystėje abiejų lyčių Lietuvos gyventojų nuomone, vyrai laisvalaikiui laiko skiria daugiau.

Beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų yra susidūrę su problemomis, derinant darbo ir šeimos pareigas. Tokių sunkumų moterys turi dažniau nei vyrai. Palyginus su prieš 16 metų (Gečienė, 2008) atlikto tyrimo rezultatais, žymiai padaugėjo asmenų, susiduriančių su tokiomis problemomis. Darytina prielaida, kad tam įtaką galėjo padaryti COVID-19 pandemija, kai derinti darbo ir šeimos pareigas buvo ypatingai sunku, ir visuomenė pradėjo kreipti daugiau dėmesio į šiuos sunkumus.

Dėl šeimos ir pareigų derinimo problemų darbe turėjo ketvirtadalis gyventojų (24,7 %). Daugiau moterų (29,9 %) nei vyrų (18,3 %) susiduria su tokiomis problemomis.

16 % Lietuvos gyventojų turi suaugusių asmenų, kuriems reikalinga pagalba ir priežiūra, nepriklausomai nuo to, ar jie gyvena atskirai, ar kartu, ar ilgalaikės priežiūros institucijose. Tokių asmenų turi dvigubai daugiau moterų (20 %) nei vyrų (9,6 %).

5,8 % Lietuvos gyventojų (be gyvenančių institucinės globos ar priežiūros namuose) patiems reikalinga pagalba ar priežiūra jų kasdieniniame gyvenime.

Per paskutinius 12 mėn. iki tyrimo 14 % Lietuvos suaugusių gyventojų nemokamai prižiūrėjo kitus suaugusius asmenis dėl jų negalios, ligos ar senatvės. Dvigubai daugiau moterų (19 %) nei vyrų (7,9 %) teikė tokią pagalbą.

Apie pasidalijimą tarp sutuoktinių artimųjų priežiūros darbais moterų ir vyrų nuomonės skiriasi: net 82,2 % moterų mano, kad artimuosius prižiūri tik jos arba daugiausiai jos, o beveik pusė vyrų mano, kad abu su sutuoktiniais priežiūros pareigomis dalijasi vienodai.

Vyrai žymiai labiau patenkinti priežiūros darbų pasidalijimu tarp sutuoktinių nei moterys. Vyrų pasitenkinimo vidurkis 8, o moterų – 6,6 dešimties balų skalėje.

Tik apie ketvirtadalis tų suaugusių asmenų, kuriems reikalinga pagalba ar priežiūra, naudojami valstybės, savivaldybių ar privačiomis priežiūros paslaugomis. Tai iš esmės skiriasi nuo bendro Europos Sąjungos vidurkio, kur naudojimas šiomis paslaugomis siekia tris ketvirtadalius.

Pagrindine priežastimi, kodėl nesinaudoja valstybės, savivaldybių ar privačiomis priežiūros paslaugomis, respondentai nurodo poreikio neturėjimą. Tas reiškia, kad dažniausiai pagalbą ar priežiūrą artimieji teikia tarpusavyje. Tarp kitų priežasčių respondentai dažniausiai nurodo, kad valstybinių ar savivaldybių paslaugų nėra, trūksta vietų ar didelės eilės, o privačios paslaugos per brangios.

Dauguma vaikus auginančių tėvų (nepriklausomai nuo lyties) nejaučia valstybės ar savivaldybės teikiamų vaiko priežiūros paslaugų trūkumo.

Vyrai vaikų priežiūros pasidalijimu tarp tėvų yra labiau patenkinti nei moterys.

Vaikus auginantys tėvai yra labiau patenkinti tuo, kaip šeimoje / partnerystėje jie tarpusavyje dalijasi vaiko priežiūros pareigomis (pasitenkinimo vidurkis 8,2 dešimties balų skalėje), nei sutuoktiniai ar partneriai, besidalijantys suaugusių artimųjų priežiūra (vidurkis - 7,1).

Daugumos gyventojų požiūriu, Lietuvoje nepriimta naudotis institucinės priežiūros paslaugomis suaugusiems artimiesiems, o priimta tas paslaugas teikti šeimoje. Apie tris ketvirtadalius Lietuvos gyventojų mano, kad ir moterys, ir vyrai vienodai turi rūpintis savimi pasirūpinti negalinčiais artimaisiais. Tačiau dauguma gyventojų sutinka su tuo, kad Lietuvoje priimta, kad pagrindinis šio rūpesčio krūvis tenka moterims. Dauguma gyventojų sutinka, kad darbdaviai nepalankiai žiūri į vyrus, besirūpinančius savo suaugusiais artimaisiais. Tyrimo rezultatai rodo, kad žymiai didesnis moterų nei vyrų krūvis priežiūros pareigose yra nulemtas daugiau tradicijų nei nuostatų.

Pasitvirtino pagal ankstesnių tyrimų rezultatus iškelta prielaida, kad moterys žymiai labiau įsitraukusios į nemokamas priežiūros darbus, ypač į vyresnio amžiaus ar negalią turinčių asmenų.

Pagal respondentų atsakymus galima spręsti, kad Lietuvos gyventojai dėl vaikų priežiūros turi mažiau problemų nei dėl vyresnio amžiaus ar turinčių negalią asmenų priežiūros.

Lietuvos gyventojų nuostatos nėra diskriminacinės moterų atžvilgiu, atsakomybę už priežiūros pareigas priskiriant daugiausiai joms, tačiau jos patvirtina, kad tradiciškai Lietuvos visuomenėje priimta, kad savimi negalinčius pasirūpinti artimuosius dažniausiai prižiūri moterys.

Literatūra:

- Andreikėnienė, D. (2015). Darbas namų ūkyje kaip (ne)profesionalizacijos socialinė-ekonominė problema. *Tiltai*, 2, 67–78.
- Bakarich, K. M., Marcy, A.S., & O'Brien, P. E. (2022). Has the fever left a burn? A study of the impact of COVID-19 remote working arrangements on public accountants burnout. *Accounting Research Journal*, 35(6), 792–814. <https://doi.org/10.1108/ARJ-09-2021-0249>
- Blaise, M., Juin, S., Le Forner, H., & Roquebert, Q. (2024). *I care, you clean? Gendered effects of informal care on couple housework and leisure time*. LISER. https://liser.elsevierpure.com/ws/portalfiles/portal/71600638/WP_n_2024-05.pdf
- Bom, J., & Stöckel, J. (2021). Is the grass greener on the other side? The health impact of providing informal care in the UK and the Netherlands. *Social Science & Medicine*, 269. <https://doi.org/10.15388/vu.thesis.86>
- Budginaitė-Mačkinė, I. (2020). *Suaugę vaikai ir jų tėvai Lietuvos migracijos kontekste: kartų solidarumas ir reikšmingų asmenų tinklai*. Daktaro disertacija. Vilniaus Universitetas
- Canta, C., Pestieau, P., & Schoenmaeckers, J. (2024). Blood and gender bias in informal care within the family. *Rev Econ Household*, 22, 595–631 <https://doi.org/10.1007/s11150-023-09669-3>
- Casarico, A., Del Rey, E., & Silva, J.I. (2023). Child care costs, household liquidity constraints, and gender inequality. *J Popul Econ*, 36, 1461–1487 <https://doi.org/10.1007/s00148-023-00936-2>
- Cascella Carbó G. F, & García-Orellán R. (2020). Burden and Gender inequalities around Informal Care. *Invest Educ Enferm*, 38(1), doi: 10.17533/udea.iee.v38n1e10. PMID: 32124578; PMCID: PMC7871478.
- Coupré, H., Cudeville, E., & Sofer, C. (2020). Efficiency versus gender roles and stereotypes: an experiment in domestic production. *Exp Econ*, 23, 181–211. <https://doi.org/10.1007/s10683-019-09612-3>
- Chłoń-Domińczak, A., Kotowska, I. E., Magda, I., Smyk-Szymańska, M., Strzelecki, P., & Bolesta, K. (2024). Labour market gender gaps and childcare policies in countries with different social investment strategies. *Social Policy & Administration*, 58(4), 583–604. <https://doi.org/10.1111/spol.13031>
- Del Boca, D., Oggero, N., Profeta, P. et al. (2020). Women's and men's work, housework and childcare, before and during COVID-19. *Rev Econ Household*, 18, 1001–1017. <https://doi.org/10.1007/s11150-020-09502-1>
- Dernberger, B. N., & Pepin, J.R. (2020). Gender Flexibility, but not Equality: Young Adults' Division of Labor Preferences. *Sociological Science*, 7, 36-56.
- Dominguez-Folgueras, M. (2022). It's about gender: A critical review of the literature on the domestic division of work. *Journal of Family Theory & Review*, 14(1), 79–96. <https://doi.org/10.1111/jftr.12447>
- EIGE. Gender Equality Index 2023: Towards a green transition in transport and energy. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. Prieiga: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-index-2023-towards-green-transition-transport-and-energy>
- EIGE. Gender Statistics Database. EIGE survey on gender gaps in unpaid care, individual and social activities, 2022. Prieiga: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/eige/eige_gap

EIGE. Gender Statistics Database. EIGE survey on gender gaps in unpaid care, individual and social activities, 2022. Prieiga: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/eige_gap_leis_ggs_leis_diff/datatable

EIGE. A Better Work–Life Balance: Bridging the gender care gap. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. Prieiga: [A Better Work–Life Balance: Bridging the gender care gap | European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

Elayan, S., Angelini, V., Buskens, E., & de Boer A. (2024). The Economic Costs of Informal Care: Estimates from a National Cross-Sectional Survey in The Netherlands. *Eur J Health Econ.*, 25(8), 1311-1331. doi: 10.1007/s10198-023-01666-8. Epub 2024 Jan 31. PMID: 38294595; PMCID: PMC11442538.

Gečienė, I. (2008). *Lyčių vaidmenų stereotipai užimtumo srityje*. Vilnius: Vilniaus universiteto Lyčių studijų centras.

Galdauskaitė, D. (2023). *Vaikų susilaukimas besikeičiančių lyčių vaidmenų ir asmeninio gyvenimo planavimo kontekste*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Josten, E. J. C., Verbakel, E., de Boer, A.H. (2024). A longitudinal study on the consequences of the take-up of informal care on work hours, labour market exit and workplace absenteeism due to illness. *Aging and Society*, 44(3), 495-518. doi:10.1017/S0144686X22000204

Junevičienė, J. (2020). *Neformalios ir formalios pagyvenusių žmonių globos jų namuose sąsajos: socialinės politikos priemonės ir globėjų požiūriai*. Daktaro disertacija. Lietuvos socialinių tyrimų centras.

Jurėnienė, V., Purvaneckienė, G. (2023). *Lietuvos modernios visuomenės (nemodernėjimas: vertybių kaita lyčių lygybės aspektu (1988 – 2022))*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Kadi, S, Rodrigues, R, Kahlert, R, Hofmann, S, Bauer, G. (2024). Does the family care best? Ideals of care in a familialistic care regime. *Journal of Social Policy*, 53(1), 45-62. doi:10.1017/S0047279422000022

Kim, J. H., & Choi, Y. J. (2023). Do childcare policies and schedule control enhance variable time workers' work–life balance? A gender analysis across European countries. *International Journal of Social Welfare*, 32(3), 369–382. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12587>

Koster, T., Poortman, A.-R., van der Lippe, T., & Kleingeld, P. (2022). Fairness Perceptions of the Division of Household Labor: Housework and Childcare. *Journal of Family Issues*, 43(3), 679-702. <https://doi.org/10.1177/0192513X21993899>

Kwak, M., Kim, B.R, Lee, H., Zhang, J. (2021). Does Gender Matter in the Receipt of Informal Care Among Community-Dwelling Older Adults? Evidence from a Cross-National Comparative Study Across the United States, South Korea, and China, *The Journals of Gerontology: Series B*, 76(1), S64–S75, <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa018>

Laschinski, M. (2024). Defamilization? Not for everyone. Unequal labour-market participation among informal caregivers in Europe. *Journal of European Social Policy*, 34(4), 419-436. <https://doi.org/10.1177/09589287241251990>

Lindeza, P., Rodrigues, M., Costa, J, et al. (2024). Impact of dementia on informal care: a systematic review of family caregivers' perceptions. *BMJ Supportive & Palliative Care*, 4, e38–e49.

Lindt, N., van Berkel, J., & Mulder, B.C. (2020). Determinants of overburdening among informal carers: a systematic review. *BMC Geriatr*, 20, 304 <https://doi.org/10.1186/s12877-020-01708-3>

Petts, R. J., Carlson, D. L., & Pepin, J. R. (2021). A gendered pandemic: Childcare, homeschooling, and parents' employment during COVID-19. *Gender, Work & Organization*, 28(S2), 515–534. <https://doi.org/10.1111/gwao.12614>

Pinho, M., & Gaunt, R. (2024). Biological essentialism, gender ideologies, and the division of housework and childcare: comparing male carer/female breadwinner and traditional families. *The Journal of Social Psychology*, 164(1), 59-75, DOI:10.1080/00224545.2021.1983508

Reich-Stiebert, N., Froehlich, L., & Voltmer, JB. (2023). Gendered Mental Labor: A Systematic Literature Review on the Cognitive Dimension of Unpaid Work Within the Household and Childcare. *Sex Roles*, 88, 475–494. <https://doi.org/10.1007/s11199-023-01362-0>

Stanfors, M., & Jacobs, J. (2023). Unpaid caregiving and stress among older working-age men and women in Sweden. *SSM - Population Health*, 23, <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2023.101458>.

Stefanova, V., Farrell, L. & Latu, I. (2021). Gender and the pandemic: Associations between caregiving, working from home, personal and career outcomes for women and men. *Current Psychology*, 1, 3. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02630-6>

Sullivan, O. (2021). The gender division of housework and child care. In N. F. Schneider & M. Kreyenfeld (Eds.). *Research Handbook on the Sociology of the Family*. (pp. 342–354). Elgaronline. DOI: [10.4337/9781788975544.00033](https://doi.org/10.4337/9781788975544.00033)

Szelewa, D., & Polakowski, M. (2023). Who Cares, Too? Degenderization of Childcare Policies in Europe: A Dynamic Fuzzy-Set Analysis. *Feminist Economics*, 29(3), 153–177. <https://doi.org/10.1080/13545701.2023.2230239>

Vicente, J, McKee, K.J., Magnusson, L., Johansson, P., Ekman, B., & Hanson E. (2022). Informal care provision among male and female working carers: Findings from a Swedish national survey. *PLoS One*, 7(3), e0263396. doi: 10.1371/journal.pone.0263396. PMID: 35255080; PMCID: PMC8901065.

Zamarro, G., & Prados, M. J. (2021). Gender differences in couples' division of childcare, work and mental health during COVID-19, *Review of Economics of the Household*, 19(1), 11-40. DOI:10.1007/s11150-020-09534-7

Zamberlan, SA., Gioachin, F., & Gritti, D. (2021). Work less, help out more? The persistence of gender inequality in housework and childcare during UK COVID-19. *Research in Social Stratification and Mobility*, 73, <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2021.100583>.

Zygouri, I., Cowdell, F., Ploumis, A. et al. (2021). Gendered experiences of providing informal care for older people: a systematic review and thematic synthesis. *BMC Health Serv Res*, 21. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06736-2>

Zwar, L., König, H.H., & Hajek, A. (2020). Psychosocial consequences of transitioning into informal caregiving in male and female caregivers: Findings from a population-based panel study. *Social Science & Medicine*, 264, <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113281>.

Žalimienė, L., Blažienė, I., & Junevičienė, J. (2020). What type of familialism is relevant for Lithuania? The case of elderly care. *Journal of Baltic Studies*, 51(2), 159–178.
<https://doi.org/10.1080/01629778.2020.1746368>

Rekomendacijos dėl nemokamo moterų darbo mažinimo

Nemokamas moterų darbas, apimantis namų ūkio priežiūrą, vaikų auginimą ir pagyvenusių ar turinčių negalią šeimos narių ar artimųjų priežiūrą, yra svarbi, tačiau dažnai neprioritetinga socialinė ir ekonominė politika problema. Paprastai tai gražiai įvardijama rūpesčiu šeima, užmerkiant akis į tai, kad priežiūra tampa moterų našta. Visuomenei senstant dėl gyvenimo trukmės ilgėjimo ir gimstamumo mažėjimo, šis krūvis nuolat didėja, o su juo susijusios problemos aštrėja. Dėl naštos didėjimo bei darbo ir priežiūros pareigų nesuderinamumo, pervargimo, moterims gali blogėti fizinė ir / ar psichinė sveikata, jos gali visiškai ar dalinai pasitraukti iš darbo rinkos. Tas dar labiau paaštrintų darbo jėgos trūkumo problemą. Net ir likusios darbo rinkoje dėl nemokamo darbo šeimoje moterys turi mažesnes galimybes siekti karjeros ir užimti lygiavertes pozicijas visuomenėje. Nepaisant problemų masto ir jų tendencijos didėti, socialinėje politikoje tam neskiriama pakankamai dėmesio.

Pagrindiniai iššūkiai

- Visuomenės senėjimas ir su tuo susijęs nemokamų priežiūros darbų augimas.
- Neproporcingai didelė moterų našta. Moterys Lietuvoje prisiima didžiąją dalį nemokamo darbo, ypač priežiūros darbų.
- Nepakankamos valstybės ir savivaldybių teikiamos priežiūros paslaugos. Trūksta vietų, paslaugos yra brangios, o jų prieinamumas ribotas.
- Darbo ir šeimos pareigų derinimo sunkumai. Moterims ypač sunku suderinti darbą ir šeimos pareigas, o vyrai dažnai nesidalija atsakomybėmis lygiai.
- Socialiniai stereotipai. Visuomenėje vis dar vyrauja tradiciniai lyčių vaidmenys, kurie skatina moteris prisiimti didesnę dalį namų ūkio darbų ir priežiūros.

Rekomendacijos

Ilgalaikės priemonės

1. Plėsti visuomenės senėjimo mokslinius tyrimus, sudaryti demografines bei paslaugų poreikio prognozes.
2. Sukurti moksliniais tyrimais grįstą ilgalaikės priežiūros strategiją ir ją įgyvendinti.
3. Pakeisti socialinės politikos ideologiją: nesikliauti tradicijomis, kurios visą priežiūros darbą priskiria moterims, o skatinti visuomenėje nuostatas, kad kiekvienas pilietis turi pasirūpinti savo ateitimi senatvėje.
4. Skatinti pagyvenusių žmonių ilgesnį dalyvavimą darbo rinkoje bei moterų finansinę nepriklausomybę.

Neatidėliotinos priemonės

1. Stiprinti ilgalaikės priežiūros paslaugų sistemą ir didinti jos prieinamumą – atsižvelgiant į visuomenės senėjimą ir augantį priežiūros poreikį, būtina išplėsti valstybines ir savivaldybių priežiūros paslaugas, sumažinti jų laukimo laiką, padidinti jas teikiančių įstaigų skaičių bei valstybės paramą priežiūrai namuose, taip pat mažinti paslaugų kainas.

2. Stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp atitinkamų ministerijų ir savivaldybių ir bendradarbiauti su vietos bendruomenėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis.
3. Skatinti savivaldybes teikti paslaugas, kurios padėtų gerinti šeimos ir darbo įsipareigojimus (pvz., namų tvarkymas, maisto pristatymas) ir dalintis šių paslaugų kaštais, taip lengvinant našta šeimoms, kurios turi asmenų, kuriems reikalinga priežiūra.
4. Plėsti senyvo amžiaus žmonių priežiūros paslaugas, įtraukiant bendruomeninius ir neformalius globos centrus bei dienos centrus, taip sumažinant neformalią dažniausiai moterų teikiamą priežiūrą artimiesiems.
5. Užtikrinti prieinamą psichinės sveikatos paramą – siekiant sumažinti teikiančių nemokamą priežiūrą asmenų, ypač moterų, psichologinį krūvį, reikėtų parengti specializuotas psichologinės paramos programas, kurios būtų orientuotos į jų psichologinę savijautą ir sveikatą.
6. Didinti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, užtikrinti, kad jos būtų lengvai pasiekiamos visiems gyventojams, ypač tiems, kuriems tenka rūpintis ir kitais artimaisiais.
7. Reguliariai rinkti statistinius duomenis, vertinant nemokamo darbo valandas pagal lytį, amžių, šeimos ar partnerystės sudėtį.
8. Skirti finansavimą ir remti tyrimus apie nemokamo darbo poveikį darbo ir gyvenimo kokybei bei sveikatai, nagrinėti priežiūros darbų pasiskirstymą tarp lyčių ir jų poveikį karjeros galimybėms.
9. Sukurti priemones, kurios padėtų subalansuoti darbų, priežiūros darbų ir laisvalaikio padalijimą tarp partnerių ar sutuoktinių.
10. Kryptingai šviesti visuomenę apie lyčių vaidmenų stereotipų įtaką – rengti švietimo programas, kurios padėtų mažinti stereotipus apie moterų ir vyrų atsakomybes priežiūros ir namų ūkyje, ypač stiprinant lyčių lygybę šeimoje ir partnerystėje.
11. Nuo ankstyvos vaikystės ugdyti lyčių lygybės vertybes, skatinti berniukus ir mergaites vienodai išmokti atlikti tuos pačius namų ūkio darbus.
12. Keisti darbdavių požiūrį į priežiūros darbų derinimą su apmokamu darbu, šviečiant juos apie nemokamą darbą namuose. Formuoti darbdavių teigiamą požiūrį į vyrus, besirūpinančius savo artimaisiais. Tai mažintų nepalankias nuostatas apie vyrus, kurie įsitraukia į artimųjų priežiūrą, ir sumažintų priežiūros krūvį moterims.

Nemokamo moterų darbo mažinimas yra ilgalaikis procesas, reikalaujantis kompleksinių sprendimų ir bendradarbiavimo tarp valstybės, savivaldybių ir visuomenės. Rekomendacijų įgyvendinimas padės sumažinti faktinę nelygybę tarp moterų ir vyrų ir sudarys sąlygas moterims aktyviau dalyvauti visuomeniniame ir ekonominiame gyvenime, užtikrins lygiavertes galimybes moterims ir vyrams derinti darbo, šeimos ir asmeninio gyvenimo poreikius.

PRIEDAS

TYRIMO KLAUSIMYNAS

TYRIMAS „NEMOKAMAS DARBAS NAMUOSE (NDN)“:

LIETUVOS GYVENTOJŲ APKLAUSA

PERSKAITYTI RESPONDENTAMS: Pradžioje norime Jūsų paklausti apie laisvalaikį. Laisvalaikis – tai kai Jūs užsiimate sportu ar kultūrine veikla, išeinate pasivaikščioti į gamtą, skiriate laiką savo pomėgiams, susitinkate su draugais, skaitote knygas ar žiūrite televizorių bei pan. Į laisvalaikį nepatenka laikas, skiriamas apmokamam ar nemokamam darbui, maisto gaminimui bei valgymui, miegui, vizitui pas gydytojus, grožio ar sveikatinimosi procedūroms skirtas laikas.

N1. AR DAŽNAI JŪS UŽSIIMATE LAISVALAIKIO VEIKLOMIS ĮPRASTĄ SAVAITĘ? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Kasdien	4. Rečiau
2. 4 – 6 dienas per savaitę	5. Niekada
3. 1 – 3 dienas per savaitę	9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė

N2. AR DAŽNAI JŪS SUSIDURIATE SU SUNKUMAIS, DERINDAMI DARBO IR ŠEIMOS PAREIGAS? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Niekada	4. Labai dažnai
2. Retai	8. (Neskaityti) Neaktualu – nedirba, gyvena vienas (-a)
3. Dažnai	9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė

N3. AR JŪS KADA NORS TURĖJOTE PROBLEMŲ DARBE (PVZ., VADOVO PASTABOS, KOLEGŲ NEPASITENKINIMAS AR KITOKIŲ) DĖL TO, KAD TURĖJOTE RŪPINTIS VAIKAIS, SERGANČIAIS AR TURINČIAIS NEGALIAŲ ARTIMAISIAIS, NEGALINČIAIS PILNAI SAVIMI PASIRŪPINTI VYRESNIO AMŽIAUS ASMENIMIS? JEI TAIP, KADA PASKUTINĮ KARTĄ TAI NUTIKO? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. **TIK VIENAS ATSAKYMAS)**

0. Ne – niekada neturėjau tokių problemų darbe

1. Per paskutines 4 savaites

2. Per paskutinius 12 mėnesių

3. Per paskutinius 2 – 5 metus

4. Seniau nei prieš 5 metus

8. *(Neskaityti)* Niekada nedirbo

9. *(Neskaityti)* Nežino, neatsakė

N4. AR JŪS TURITE SUAUGUSIŲ (VYRESNIŲ NEI 18 METŲ) ŠEIMOS NARIŲ AR KARTU SU JUMIS NEGYVENANČIŲ ARTIMŲJŲ, KURIEMS REIKIA PAGALBOS KASDIENĖJE VEIKLOJE DĖL JŲ NEGALIOS, SVEIKATOS PROBLEMŲ AR DĖL SENATVĖS? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. GALIMI KELI ATSAKYMAI)

0. Ne – tokių nėra

1. Taip – man pačiam / pačiai reikalinga tokia pagalba ir priežiūra (respondentas / respondentė)

2. Taip – kiti šeimos nariai ir ar / ar artimieji, kurie gyvena kartu su manimi viename būste

3. Taip – kiti šeimos nariai ir ar / ar artimieji, kurie gyvena kitame būste

4. Taip – kiti artimieji, kurie šiuo metu yra ilgalaikės institucinės priežiūros ar globos įstaigose

9. *(Neskaityti)* Nežino, neatsakė

PERSKAITYTI RESPONDENTAMS: Toliau bus klausimai apie nemokamą suaugusių asmenų priežiūrą.

Nemokama suaugusių asmenų priežiūra – tai veikla, susijusi su suaugusių asmenų priežiūra bei su namų ruošos darbais, kuri yra atliekama be finansinio atlygio ir gali būti suteikiama šeimos nariams (tėvams, seneliams, suaugusiems vaikams su negalia, broliams ir seserims), giminėms, kaimynams ar draugams. Ši nemokamos priežiūros veikla gali apimti globą, maisto pirkimą bei gaminimą, valymą, skalbimą, pagalbą vykstant pas gydytojus ar tvarkant kitus reikalus.

N5. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS NEMOKAMAI PRIŽIŪRĖJOTE KOKIUS NORS SUAUGUSIUS ASMENIS, KURIEMS REIKIA PAGALBOS KASDIENĖJE VEIKLOJE DĖL JŲ NEGALIOS, SVEIKATOS PROBLEMŲ AR DĖL SENATVĖS? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. GALIMI KELI ATSAKYMAI)

1. Ne – tokių suaugusių asmenų, kuriems būtų reikalinga priežiūra, nėra

2. Ne – tokių asmenų yra, bet per paskutinius 12 mėnesių šios nemokamos priežiūros neteikiau

3. Taip, teikiau tokią priežiūrą šeimos nariams, giminėms ar draugams, kurie gyvena kartu su manimi

4. Taip, teikiau tokią priežiūrą šeimos nariams, giminėms, kaimynams ar draugams, kurie gyvena kitame būste
5. Taip, teikiau tokią priežiūrą šeimos nariams, giminėms ar kitiems asmenims, kurie šiuo metu yra ilgalaikės institucinės priežiūros ar globos įstaigose
9. *(Neskaityti)* Nežino, neatsakė

KLAUSIMUS N6 – N11 KLAUSTI TUOS, KAS PER 12 MĖNESIŲ TEIKĖ NEMOKAMĄ PRIŽIŪRĄ (klausime N5 = 3, 4 arba 5), O JEI NETEIKĖ ARBA NEATSAKĖ (N5 = 1, 2 arba 9), TOLIAU ATSAKYTI Į KLAUSIMĄ N12

N6. KIEK PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS NEMOKAMAI PRIŽIŪRĖJOTE ASMENŲ, KURIEMS BUVO REIKALINGA PAGALBA KASDIENĖJE VEIKLOJE DĖL JŲ NEGALIOS, SVEIKATOS PROBLEMŲ AR DĖL SENATVĖS? NURODYKITE BENDRĄ TOKIŲ SUAUGUSIŲ ASMENŲ SKAIČIŲ, KURIUOS PRIŽIŪRITE ŠIUO METU ARBA PRIŽIŪRĖJOTE ANKSČIAU PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ, NORS ŠIUO METU TO NEBEREIKIA DARYTI. (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. 1 asmenį
2. 2 asmenis
3. 3 asmenis
4. Daugiau nei 3 asmenis
9. *(Neskaityti)* Neatsakė

N7. PASAKYKITE, SU KOKIOMIS PROBLEMOMIS SUSIDURIANČIUS SUAUGUSIUS ASMENIS JŪS NEMOKAMAI PRIŽIŪRĖJOTE PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. GALIMI KELI ATSAKYMAI)

1. Visai savimi negalinčiais pasirūpinti pensinio amžiaus asmenis
2. Dalinai savimi negalinčiais pasirūpinti pensinio amžiaus asmenis
3. Sunkiomis ligomis sergančius asmenis (nuo 18 iki 64 metų)
4. Asmenis su negalia (nuo 18 iki 64 metų)
9. *(Neskaityti)* Nežino, neatsakė

N8. AR JŪS TURITE SUTUOKTINĮ / SUTUOKTINĘ AR PARTNERĮ / PARTNERĘ?

1. Taip --- → **Toliau klausti klausimą N9**
2. Ne --- → **Toliau klausti klausimą N12**
9. (Neskaityti) Neatsakė --- → **Toliau klausti klausimą N12**

N9. KURIS / KURI IŠ JŪSŲ ŠEIMOS DAUGIAU RŪPINASI BEI PRIŽIŪRI SUAUGUSIUS ASMENIS, KURIEMS REIKALINGA PAGALBA KASDIENĖJE VEIKLOJE DĖL JŲ NEGALIOS, SVEIKATOS PROBLEMŲ AR DĖL SENATVĖS? JEI TOKIŲ ASMENŲ YRA DAUGIAU NEI VIENAS, ĮVERTINKITE BENDRAI. (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Tik Jūs
2. Daugiausia Jūs
3. Maždaug vienodai abu
4. Daugiausia sutuoktinis (-ė) / partneris (-ė)
5. Tik sutuoktinis (-ė) / partneris (-ė)
9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė

N10. PASAKYKITE, KIEK JŪS ESATE PATENKINTAS (-A) TUO, KAIP JŪS DALINATĖS TARPUSAVYJE PRIEŽIŪRA SUAUGUSIŲ ASMENŲ, KURIEMS REIKALINGA PAGALBA KASDIENĖJE VEIKLOJE DĖL JŲ NEGALIOS, SVEIKATOS PROBLEMŲ AR DĖL SENATVĖS? VERTINIMUI NAUDOKITE 10 BALŲ SKALĘ, KUR „1“ REIŠKIA, KAD JŪS TUO LABAI NEPATENKINTAS (-A), O „10“ – KAD JŪS DABARTINIŲ PRIEŽIŪROS PASIDALINIMU TARPUSAVYJE ESATE LABAI PATENKINTAS (-A)?

Labai nepatenkintas (-a)

Labai patenkintas (-a)

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   99. N/N

N11. KAIP JŪS MANOTE, KAS IŠ JŪSŲ TURI GALIMYBĘ SKIRTI DAUGIAU LAIKO SAVO LAISVALAIKIUI? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Daugiau Jūs
2. Daugiau Jūsų sutuoktinis (-ė) / partneris (-ė)
3. Abu maždaug vienodai
9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė

KLAUSIMĄ N12 KLAUSTI VISUS

N12. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JUMS BUVO REIKALINGA KITŲ ASMENŲ PAGALBA IR PRIEŽIŪRA ARBA JŪS NEMOKAMAI PRIŽIŪRĖJOTE KITUS SUAUGUSIUS ASMENIS, KURIEMS REIKIA PAGALBOS KASDIENĖJE VEIKLOJE DĖL JŲ NEGALIOS, SVEIKATOS PROBLEMŲ AR DĖL SENATVĖS? (PASITIKSLINTI SU ATSAKYMAIS Į KLAUSIMUS N4 IR N5. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Taip, tokia pagalba buvo reikalinga man (N4 = 1) --- → **Toliau klausti klausimus N13 – N16**
2. Taip, tokią pagalbą teikiau kitiems (N5 = 3, 4 arba 5)--- → **Toliau klausti klausimus N13 – N16**
3. Ne – man tokios pagalbos nereikėjo ir neteikiau kitiems --- → **Toliau klausti klausimą N17**

PERSKAITYTI RESPONDENTAMS: Toliau atsakinėdami į klausimus N13 – N16 pasakykite apie savo asmeninę patirtį, jei naudojotės tokiomis paslaugomis, arba apie Jūsų patirtį prižiūrint kitus suaugusius asmenis (ar naudojotės tokiomis galimomis paslaugomis).

N13. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS NORS KURĮ LAIKĄ (VIENĄ AR KELIS MĖNESIUS) NAUDOJOTĖS VALSTYBINĖS (SAVIVALDYBĖS) JSTAIGOS PASLAUGOMIS, KURI TEIKIA ILGALAIKĖS PRIEŽIŪROS AR GLOBOS SUAUGUSIEMS ASMENIMS PASLAUGAS?

1. Taip   2. Ne   9. (*Neskaityti*) Neatsakė

N14. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS NORS KURĮ LAIKĄ (VIENĄ AR KELIS MĖNESIUS) NAUDOJOTĖS PRIVAČIOS JSTAIGOS PASLAUGOMIS, KURI TEIKIA ILGALAIKĖS PRIEŽIŪROS AR GLOBOS SUAUGUSIEMS ASMENIMS PASLAUGAS?

1. Taip   2. Ne   9. (*Neskaityti*) Neatsakė

N15. PASAKYKITE, AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS DAŽNAI NAUDOJOTĖS TOKIOMIS SUAUGUSIŲ ASMENŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGOMIS? VERTINIMUI NAUDOKITE KORTELEJE N15 PATEIKTĄ DAŽNUMO SKALĘ. (SKAITYTI SĄRAŠĄ IR RODYTI KORTELEJĄ N15 SU SKALE. KLAUSTI IR ŽYMĖTI APIE KIEKVIENĄ)

	Kasdien ar beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Kartą per savaitę	Rečiau	Niekada	N / / N
1. Dienos priežiūros centras	1	2	3	4	5	9
2. Slaugytojai ar sveikatos priežiūros asistentai, atvykstantys į namus	1	2	3	4	5	9
3. Socialiniai darbuotojai, atvykstantys į namus	1	2	3	4	5	9
4. Privačios asmens priežiūros paslaugos namuose	1	2	3	4	5	9

N16. PASAKYKITE APIE KIEKVIENĄ IŠ ŠIŲ GALIMŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ, AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS TOKIA PASLAUGA NAUDOJOTĖS NUOLAT AR DIDESNĘ LAIKO DALĮ? JEI NESINAUDOJOTE NIEKADA AR TIK DALĮ LAIKO, NURODYKITE PAGRINDINĘ PRIEŽASTĮ, KODĖL NESINAUDOJOTE? NURODYKITE VIENĄ PAGRINDINĘ PRIEŽASTĮ IŠ KORTELĖJE N16 PATEIKTŲ ATSAKYMŲ VARIANTŲ. (SKAIITYTI SĄRAŠĄ IR RODYTI **KORTELĘ N16** SU ATSAKYMŲ VARIANTAIS. **TIK VIENAS ATSAKYMAS** KIEKVIENOJE EILUTĖJE)

	<i>Pažymėti atsakymo numerį iš kortelės N16:</i>
1. Ilgalaikė priežiūra valstybinėje globos įstaigoje	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
2. Ilgalaikė priežiūra privačioje globos įstaigoje	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
3. Dienos priežiūros centras	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
4. Slaugytojai ar sveikatos priežiūros asistentai, atvykstantys į namus	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
5. Socialiniai darbuotojai, atvykstantys į namus	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
6. Privačios asmens priežiūros paslaugos namuose	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N

KORTELĖ N16

0. Naudojosi per paskutinius 12 mėnesių nuolat arba didesnę laiko dalį

1. Nėra poreikio tokiai paslaugai

2. Gyvenamojoje vietovėje nėra tokias paslaugas teikiančių įstaigų, asmenų ar tarnybų

3. Nėra galimybių gauti tokią paslaugą – nėra vietų arba reikia ilgai laukti eilėje

4. Per brangios paslaugos

5. Netenkina tokių paslaugų kokybė

6. Kita priežastis

TOLIAU KLAUSIMĄ N17 KLAUSTI VISUS

N17. AR JŪS TURITE VAIKŲ IKI 18 METŲ? JEI TAIP, NURODYKITE, KIEK VAIKUI (VAIKAMS) METŲ? (PAŽYMĖTI TINKAMUS ATSAKYMUS. GALIMI KELI ATSAKYMAI)

0. Neturi vaikų iki 18 metų

1. Turi iki 3 metų

2. Turi 3 – 6 metų

3. Turi 7 – 12 metų

4. Turi 13 – 17 metų

9. (Neskaityti) Neatsakė

N17A. KIEK JŪS TURITE VAIKŲ IKI 18 METŲ? (JRAŠYTI VAIKŲ SKAIČIŲ)

0. Neturi vaikų iki 18 metų

1. Turi – Kiek? (Jrašyti) _____ vaikų

99. (Neskaityti) Neatsakė

TOLIAU KLAUSIMUS N18 – N21 KLAUSTI TURINČIUS VAIKĄ / VAIKUS IKI 18 METŲ (N17 = 1, 2, 3 ar 4), O JEI NETURI AR NEATSAKĖ (N17 = 0 arba 9), TOLIAU KLAUSTI KLAUSIMĄ N22

N18. PASAKYKITE, KIEK JŪS ESATE PATENKINTAS (-A) TUO, KAIP JŪS SU SUTUOKTINIŲ (-E) / PARTNERIU (-E) TARPUSAVYJE DALINATĖS JŪSŲ VAIKO AR VAIKŲ IKI 18 METŲ PRIEŽIŪRA? VERTINIMUI NAUDOKITE 10 BALŲ SKALĘ, KUR „1“ REIŠKIA, KAD JŪS TUO LABAI NEPATENKINTAS (-A), O „10“ – KAD JŪS DABARTINIŲ PRIEŽIŪROS PASIDALINIMU TARPUSAVYJE ESATE LABAI PATENKINTAS (-A)?

0. Neturi sutuoktinio (-ės) / partnerio (-ės)

Labai nepatenkintas (-a)

Labai patenkintas (-a)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 99. N/N

N19. AR JŪS TURITE VAIKĄ / VAIKUS IKI 18 METŲ SU NEGALIA? JEI TAIP, KOKIO AMŽIAUS – IKI 12 METŲ AR 12 – 17 METŲ?

0. Neturi

1. Turi iki 12 metų

2. Turi 12 – 17 metų

9. (Neskaityti) Neatsakė

TOLIAU KLAUSIMUS N20 – N21 KLAUSTI TURINČIUS VAIKŲ IKI 12 METŲ (N17 = 1, 2 ar 3) BEI VISUS, KURIE TURI BENT VIENĄ VAIKĄ SU NEGALIA (N19 = 1 ar 2)

N20. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS DAŽNAI NAUDOJOTĖS TOKIOMIS VAIKŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGOMIS AR TEIKIAMA PAGALBA? VERTINIMUI NAUDOKITE KORTELĖJE N15 PATEIKTĄ DAŽNUMO SKALĘ. (SKAITYTI SĄRAŠĄ IR RODYTI KORTELĘ N15 SU SKALE. KLAUSTI IR ŽYMĖTI APIE KIEKVIENĄ)

	Kasdien ar beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Kartą per savaitę	Rečiau	Niekada	N/ N
1. Dienos priežiūros centras	1	2	3	4	5	9
1. Ikimokyklinio ugdymo įstaiga (įskaitant ir ne visos dienos ar nuotoliniu būdu)	1	2	3	4	5	9
2. Pailgintos dienos mokykla ar kita popamokinė programa	1	2	3	4	5	9
3. Slaugė ar socialinė (-is) darbuotoja (-as)	1	2	3	4	5	9
4. Samdoma auklė	1	2	3	4	5	9
5. Seneliai ar kiti giminės	1	2	3	4	5	9
6. Kiti suaugę – kaimynai, draugai ar kiti	1	2	3	4	5	9

N21. PASAKYKITE APIE KIEKVIENĄ IŠ ŠIŲ VAIKŲ PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ, AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS TOKIA PASLAUGA NAUDOJOTĒS NUOLAT AR DIDESNĒ LAIKO DALĮ? JEI NESINAUDOJOTE NIEKADA AR TIK DALĮ LAIKO, NURODYKITE PAGRINDINĒ PRIEŽASTĮ, KODĒL NESINAUDOJOTE? NURODYKITE VIENĄ PAGRINDINĒ PRIEŽASTĮ IŠ KORTELĒJE N16 PATEIKTŲ ATSAKYMŲ VARIANTŲ. (SKAITYTI SĄRAŠĄ IR RODYTI **KORTELĒ N16** SU ATSAKYMŲ VARIANTAIS. TIK VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENOJE EILUTĒJE)

	Pažymėti atsakymo numerį iš kortelės N16:
1. Dienos priežiūros centras	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
2. Ikimokyklinio ugdymo įstaiga (įskaitant ir ne visos dienos ar nuotoliniu būdu)	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
3. Pailgintos dienos mokykla ar kita popamokinė programa	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
4. Slaugė ar socialinė (-is) darbuotoja (-as)	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N
5. Samdoma auklė	0 1 2 3 4 5 6 9. N/N

KORTELĒ N16

0. Naudojosi per paskutinius 12 mėnesių nuolat arba didesnę laiko dalį

1. Nėra poreikio tokiai paslaugai
2. Gyvenamojoje vietovėje nėra tokias paslaugas teikiančių įstaigų, asmenų ar tarnybų
3. Nėra galimybių gauti tokią paslaugą – nėra vietų arba reikia ilgai laukti eilėje
4. Per brangios paslaugos
5. Netenkina tokių paslaugų kokybė
6. Kita priežastis

TOLIAU KLAUSTI VISUS

N22. PASAKYKITE APIE KIEKVIENĄ IŠ ŠIŲ TEIGINIŲ, AR JŪS SU JUO VISIŠKAI SUTINKATE, GREIČIAU SUTINKATE, GREIČIAU NESUTINKATE AR VISIŠKAI NESUTINKATE? (SKAITYTI TEIGINIUS IR ŽYMĒTI APIE KIEKVIENĄ)

	Visiškai sutinku	Greičiau sutinku	Greičiau nesutinku	Visiškai nesutinku	N/N
1. Lietuvoje yra labiau priimta šeimoje patiems prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenis, nei naudotis institucijų teikiamomis priežiūros paslaugomis net ir tuo atveju, kai žmonės yra finansiškai pajėgūs apmokėti šias paslaugas	1	2	3	4	9
2. Lietuvoje yra labiau priimta, kai moterys išeina iš darbo ar dirba ne visu etatu, jei šeimoje turi prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenis	1	2	3	4	9
3. Darbdaviai Lietuvoje yra mažiau pakantūs vyrams, kurie dalyvauja negalinčių savimi pasirūpinti suaugusių asmenų priežiūroje, nei tai darančioms moterims	1	2	3	4	9
4. Šeimoje tiek vyras, tiek ir moteris turi vienodai prižiūrėti negalinčius savimi pasirūpinti suaugusius asmenis	1	2	3	4	9

KELETAS KLAUSIMŲ APIE JUS (DEMOGRAFINIAI KLAUSIMAI):

D1. RESPONDENTO LYTIS: – Ar Jūsų lytis yra ...? 1. Vyras

2. Moteris

3. Kita

D2. RESPONDENTO AMŽIUS: Kiek Jums metų? (*įrašyti*) _____ metų

D3. KOKS JŪSŲ IŠSILAVINIMAS? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS*)

1. Pradinis ir žemesnis

2. Pagrindinis (nebaigtas vidurinis)

3. Vidurinis

4. Profesinis (profesinė mokykla, vidurinis su profesine kvalifikacija)

5. Aukštesnysis (technikumas, aukštesnioji mokykla)
6. Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)
7. Universitetinis aukštasis – bakalauro laipsnis
8. Universitetinis aukštasis – magistro laipsnis ar jam prilygstanti profesinė kvalifikacija, aukštojo mokslo diplomai po 5 metų mokymosi (kaip buvo anksčiau) / mokslų daktaras

D4. KOKIA JŪSŲ TAUTYBĖ?

1. Lietuvis (-ė)
2. Rusas (-ė)
3. Lenkas (-ė)
4. Kitos tautybės

D5. AR JŪS ŠIUO METU DIRBATE? KOKS PAGRINDINIS JŪSŲ UŽSIĖMIMAS? JŪS ...

(PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. **TIK VIENAS ATSAKYMAS**)

1. Darbininkas (-ė), techninis darbuotojas (-a)
2. Specialistas (-ė), tarnautojas (-a)
3. Aukščiausio ar vidutinio lygio vadovas (-ė)
4. Ūkininkas (-ė)
5. Turi savo verslą, įmonės savininkas (-ė)
6. Pensininkas, pensininkė (nedirbantis / i)
7. Moksleivis (-ė), studentas (-ė)
8. Namų šeimininkė, vaiko priežiūros atostogose
9. Bedarbis (-ė)
0. Neatsakė

D6. AR JŪS DIRBATE PRIVAČIAME AR VALSTYBINIAME (IR SAVIVALDYBĖS ĮMONĖS) SEKTORIUJE?

0. Nedirba
1. Privačiame
2. Valstybiniame
3. Nevyriausybiniam (NVO)

KLAUSIMĄ D6A KLAUSTI, JEI DIRBA (D6 = 1, 2 ar 3)

D6A. AR JŪS TURITE GALIMYBĘ DIRBTI NUOTOLINIU BŪDU? JEI TAIP, TAI AR ŠIUO METU JŪS DIRBATE NUOTOLINIU BŪDU? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

0. Ne, mano darbe nėra galimybės dirbti nuotoliniu būdu
1. Taip turiu tokią galimybę ir šiuo metu dirbu tik nuotoliniu būdu
2. Taip turiu tokią galimybę ir šiuo metu dalį dienų dirbu nuotoliu, o dalį savo darbo vietoje

3. Taip turiu tokią galimybę, bet pasibaigus pandemijai dirbu tik savo darbo vietoje

9. *(Neskaityti)* Nežino, neatsakė

D7. KIEK IŠ VISO ŽMONIŲ, ĮSKAITANT IR JUS, GYVENA KARTU SU JUMIS IR VEDA BENDRĄ NAMŲ ŪKĮ? NURODYKITE VISUS KARTU SU VAIKAIS. (IŠVYKUSIŲ IŠ LIETUVOS NEĮTRAUKTI)

_____ žmonių

D8. KOKIOS VIDUTINĖS JŪSŲ ŠEIMOS (NAMŲ ŪKIO) PAJAMOS PER MĖNESĮ? SUDĖKITE VISŲ ŠEIMOS NARIŲ, KURIE KARTU SU JUMIS VEDA BENDRĄ ŪKĮ, ATLYGINIMUS, PENSIJAS, STIPENDIJAS, PAŠALPAS IR NURODYKITE SUMĄ EURAIS. (ĮRAŠYTI SUMĄ)

_____ eurų 8. *ATSISAKĖ*

D9. KOKIA SUMA EURAIS TENKA VIENAM JŪSŲ ŠEIMOS NARIUI PER MĖNESĮ? (PARAŠYKITE SUMĄ)

_____ eurų 8. *ATSISAKĖ*

D10. KOKIA JŪSŲ ŠEIMINĖ PADĖTIS?

1. Nevedęs, netekėjusi	4. Išsiskyręs, išsiskyrusi
2. Gyvena su partneriu / -e (partnerystė)	5. Našlys, našlė
3. Vedęs, ištekėjusi (registruota santuoka)	9. <i>(Neskaityti)</i> Neatsakė

D11. KURIS IŠ ŠIŲ TEIGINIŲ GERIAUSIAI APIBŪDINA JŪSŲ ŠEIMOS FINANSINĘ PADĖTĮ? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Mums neužtenka pinigų net maistui
2. Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių
3. Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniajam pirkiniui (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)

4. Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvas ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)

5. Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime

9. *(Neskaityti)* Nežino, neatsakė

D12. KOKĮ TIKĖJIMĄ JŪS IŠPAŽĮSTATE?

1. Katalikų

2. Protestantų

3. Stačiatikių

4. Kitą – Kokį? _____

5. Jokio / netikintis

9. *(Neskaityti)* Neatsakė

D13. AR DAŽNAI JŪS VAIKŠTOTE Į BAŽNYČIĄ ?

1. Kasdien

2. Kelis kartus per savaitę

3. Nors kartą per savaitę

4. Nors kartą per mėnesį

5. Kelis kartus per metus

6. Niekada

9. *(Neskaityti)* Neatsakė

D14. PASAKYKITE, KOKĮ VAIDMENĮ JŪSŲ GYVENIME TURI RELIGIJA? RELIGIJA JUMS YRA ...? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Labai svarbi

2. Greičiau svarbi nei nesvarbi

3. Greičiau nesvarbi nei svarbi

4. Visiškai nesvarbi

9. N/N

D15. AR JŪS VAIRUOJATE AUTOMOBILĮ?

1. Taip

2. Ne

9. *(Neskaityti)* Neatsakė

W1. GYVENVIETĖS DYDIS:

W2. APSKRITIS:

1. Iki 2 tūkst. gyventojų 1. Alytaus

Lietuvos moterų
lobistinė organizacija

2. 2,001-10,000 2. Kauno
3. 10,001-50,000 3. Klaipėdos
4. Marijampolė 4. Marijampolės
5. Alytus 5. Panevėžio
6. Panevėžys 6. Šiaulių
7. Šiauliai 7. Tauragės
8. Klaipėda 8. Telšių
9. Kaunas 9. Utenos
10. Vilnius 10. Vilniaus

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Lietuvos moterų
lobistinė organizacija